

Νομολογία σχετικά με το άσυλο που εκδόθηκε από το Δικαστήριο της ΕΕ το 2025

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εξελίξεις στη νομοθεσία, την πολιτική και τις πρακτικές που σχετίζονται με το άσυλο το 2025, συμβουλευτείτε την έκθεση για το άσυλο 2026 (η οποία αναμένεται να δημοσιευθεί τον Ιούνιο του 2026) και τα σχετικά αποτελέσματα (συμπεριλαμβανομένης της [εθνικής βάσης δεδομένων για τις εξελίξεις στον τομέα του ασύλου](#)). Προηγούμενη έκδοση: [Έκθεση για το άσυλο 2025](#)

Ως θεματοφύλακας του δικαίου της ΕΕ, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) «εξασφαλίζει την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συνθηκών» (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρθρο 19 παράγραφος 1). Στο πλαίσιο της αποστολής του, το ΔΕΕ διασφαλίζει την ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του πρωτογενούς και του παράγωγου δικαίου της ΕΕ· εξετάζει τη νομιμότητα των πράξεων των θεσμικών οργάνων της ΕΕ· και κρίνει κατά πόσον τα κράτη μέλη έχουν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις τους βάσει του πρωτογενούς και του παράγωγου δικαίου.

Το ΔΕΕ παρέχει επίσης ερμηνείες του δικαίου της ΕΕ, όταν ζητούνται από εθνικούς δικαστές. Επομένως, το Δικαστήριο αποτελεί τη δικαστική αρχή της ΕΕ και, σε συνεργασία με τα δικαστήρια των κρατών μελών, διασφαλίζει την ομοιόμορφη εφαρμογή και ερμηνεία του ενωσιακού δικαίου.

Σε θέματα διεθνούς προστασίας, το ΔΕΕ ερμηνεύει τις διατάξεις του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ), καθοδηγώντας τις αρμόδιες για το άσυλο αρχές και τα εθνικά δικαστήρια προς μια ενιαία ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων που διαλαμβάνουν σχετικά με το άσυλο. Η νομολογία του ΔΕΕ θα εξακολουθήσει να καθοδηγεί τα κράτη μέλη μέσω γενικών αρχών όταν προκύπτουν ερωτήματα σχετικά με την εφαρμογή του συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο.

Περιεχόμενα

Βασική νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με το άσυλο το 2025	4
1. Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου: Λογοδοσία του Frontex για συνοπτικές επαναπροωθήσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο επιχειρησιακών δραστηριοτήτων.....	5
2. Διαδικασία του Δουβλίνου.....	7
2.1. Απόρριψη αίτησης ασύλου κατά την έννοια του άρθρου 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού «Δουβλίνο III».....	7
2.2. Η εξάμηνη προθεσμία για την εκτέλεση της μεταφοράς σύμφωνα με το άρθρο 29 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III	8
3. Έννοιες ασφαλούς χώρας	10
3.1. Ασφαλής χώρα καταγωγής	10
3.2. Ασφαλής τρίτη χώρα.....	13
4. Αξιολόγηση των αιτήσεων	14
4.1. Ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας για όσους εμπλέκονται σε βεντέτες	14
4.2. Αίτηση χορήγησης επικουρικής προστασίας λόγω φερόμενης παραβίασης της ιδιωτικής ζωής ως αποτέλεσμα της απομάκρυνσης από το κράτος μέλος υποδοχής	16
4.3. Δυνατότητα παράτασης της προθεσμίας για την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας λόγω ταχείας και σημαντικής αύξησης του αριθμού των αιτήσεων.....	17
4.4. Αποκλεισμός από τη διεθνή προστασία λόγω διάπραξης σοβαρού μη πολιτικού εγκλήματος.....	19
4.5. Ανάκληση ή άρνηση χορήγησης καθεστώτος προστασίας πρόσφυγα για εύλογους λόγους από τους οποίους προκύπτει ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο αποτελεί απειλή για την εθνική ασφάλεια.....	20
5. Οι υλικές συνθήκες υποδοχής.....	21
5.1. Κάλυψη βασικών αναγκών σε περιόδους εισροής αιτούντων διεθνή προστασία.....	22
5.2. Ανάκληση των υλικών συνθηκών υποδοχής όταν ο αιτών αρνείται τη μεταφορά του σε άλλο κέντρο φιλοξενίας.....	23
6. Μέτρα κράτησης	25
7. Υποχρεωτικά προγράμματα κοινωνικής ενσωμάτωσης.....	26
8. Δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής	27
8.1. Μια πλήρης και <i>ex nunc</i> εξέταση περιλαμβάνει την αρμοδιότητα του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου να διατάξει τη διενέργεια ιατρικής εξέτασης.....	27
8.2. Η υποχρέωση παράστασης του αιτούντος ενώπιον του δικαστηρίου.....	28
9. Διόρθωση δεδομένων σχετικά με την ταυτότητα φύλου των αιτούντων.....	30

10. Προσωρινή προστασία.....	31
10.1. Παραδεκτό των αιτήσεων προσωρινής προστασίας όταν το πρόσωπο υπέβαλε αίτηση ή έχει ήδη λάβει άδεια διαμονής σε άλλο κράτος μέλος.....	32
10.2. Παραδεκτό των αιτήσεων διεθνούς προστασίας που υποβάλλονται από δικαιούχους προσωρινής προστασίας.....	33
11. Επιστροφή.....	35
11.1. Εξέταση της αρχής της μη επαναπροώθησης και του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού και της οικογενειακής ζωής πριν από την απομάκρυνση.....	35
11.2. Αποφάσεις επιστροφής που εκδίδονται χωρίς προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης.....	37
11.3. Ευθύνη του Frontex για επιχειρήσεις επιστροφής που διεξάγονται από κοινού με κράτη μέλη.....	38
Συμπέρασμα.....	40
Πηγές.....	42

Βασική νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με το άσυλο το 2025

Το 2025, το ΔΕΕ εξέδωσε περίπου 20 αποφάσεις για την ερμηνεία διαφόρων διατάξεων του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ). Το σημαντικότερο είναι ότι το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η εισροή ατόμων μπορεί να δικαιολογήσει την παράταση της προθεσμίας για τη λήψη απόφασης σχετικά με τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας, ενώ παράλληλα επισήμανε σε άλλη απόφασή του ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν επίσης ορισμένη διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τον καθορισμό της μορφής και του ακριβούς επιπέδου των υλικών συνθηκών υποδοχής για τα άτομα αυτά. Ωστόσο, η μη κάλυψη των βασικών αναγκών αντιβαίνει στο δίκαιο της ΕΕ. Σχετικά με το ίδιο θέμα, το ΔΕΕ τόνισε επίσης ότι οι υλικές συνθήκες υποδοχής δεν μπορούν να ανακληθούν πλήρως λόγω άρνησης μεταφοράς σε άλλο κέντρο φιλοξενίας. Πρέπει να διασφαλίζεται αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης και πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Το ΔΕΕ ανέπτυξε περαιτέρω την προηγούμενη νομολογία του σχετικά με την έννοια της «ασφαλούς χώρας καταγωγής», με το τμήμα μείζονος συνθέσεως να διευκρινίζει ότι μια τρίτη χώρα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ασφαλής όταν δεν πληροί τις απαιτούμενες ουσιαστικές προϋποθέσεις για συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων και τονίζει την υποχρέωση των κρατών μελών να εξασφαλίζουν αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία υπό το πρίσμα των τροποποιήσεων του κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου (ΚΔΑ) που [προτάθηκαν](#) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 16 Απριλίου 2025 και [εγκρίθηκαν](#) από το Κοινοβούλιο στις 10 Φεβρουαρίου 2026.

Για πρώτη φορά, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ αποφάνθηκε σχετικά με τη συμβατότητα των εξετάσεων περί κοινωνικής ενσωμάτωσης με την αναδιατυπωμένη οδηγία για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου (ΟΕΑΑ), κρίνοντας ότι, ενώ τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας να συμμετέχουν στις εν λόγω εξετάσεις με γνώμονα το συμφέρον της ενσωμάτωσης στη χώρα υποδοχής, δεν μπορούν να επιβάλλουν συστηματικά πρόστιμα για την άρνηση συμμετοχής σε αυτές.

Επίσης, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ εξέδωσε δύο αποφάσεις σχετικά με την υποχρέωση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex) να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα στο πλαίσιο υποτιθέμενων επιχειρήσεων συνοπτικής επαναπροώθησης και κοινών επιχειρήσεων επιστροφής. Οι αποφάσεις αυτές αναδεικνύουν τις ευθύνες του Frontex βάσει του δικαίου της ΕΕ στο πλαίσιο της [διευρυμένης εντολής](#) του και του [ολοένα και σημαντικότερου ρόλου](#) που διαδραματίζει στη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, ιδίως στο πλαίσιο του συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο.

Το Δικαστήριο διευκρίνισε περαιτέρω τις απαιτήσεις αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου σε διάφορες αποφάσεις, εξετάζοντας ειδικότερα την αρμοδιότητα των δικαστηρίων να διατάσσουν ιατρικές εξετάσεις σε προσφυγές ασύλου και επιβεβαιώνοντας τις προϋποθέσεις που διέπουν τη διενέργεια πλήρους και *ex nunc* εκτίμησης της προσφυγής κατά αρνητικής απόφασης ασύλου.

Νέα νομικά ζητήματα τέθηκαν ενώπιον του ΔΕΕ, όταν άτομα που έλαβαν προσωρινή προστασία προέβησαν σε δευτερογενείς μετακινήσεις ή αποφάσισαν να υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρθηκε στην απόφαση, στην υπόθεση *Krasiliva*, στο πλαίσιο της [πρότασής της για εκτελεστική απόφαση του Συμβουλίου για την παράταση της προσωρινής προστασίας](#) προς υποστήριξη της απόρριψης αιτήσεων άδειας διαμονής όταν έχει ήδη χορηγηθεί προσωρινή προστασία σε άλλο κράτος μέλος.

1. Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου: Λογοδοσία του Frontex για συνοπτικές επαναπροωθήσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο επιχειρησιακών δραστηριοτήτων

Το 2025, το ΔΕΕ εξέδωσε μια σημαντική απόφαση σχετικά με την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου στο πλαίσιο υποτιθέμενων περιπτώσεων επαναπροώθησης, αποσαφηνίζοντας τα ισχύοντα αποδεικτικά πρότυπα και οριοθετώντας το εύρος της ευθύνης του Frontex στο πλαίσιο επιχειρησιακών δραστηριοτήτων που διεξάγονται από κοινού με τα κράτη μέλη στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Εναρμονίζοντας το μέτρο αποδείξεως με αυτό του ΕΛΑΔ σε υποθέσεις συνοπτικής επαναπροώθησης, το ΔΕΕ κατέστησε σαφές ότι οι αιτούντες δεν είναι αναγκαίο να προσκομίσουν πειστικά αποδεικτικά στοιχεία, αλλά αρκεί η προσκόμιση αρχής αποδείξεως ότι η επιχείρηση διεξήχθη και ότι οι ίδιοι ήταν παρόντες κατά τη διάρκεια της επιχειρήσεως αυτής.

Το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ αποφάνθηκε στην υπόθεση [Hamoudi κατά Frontex](#) (C-136/24 P, 18 Δεκεμβρίου 2025), η οποία αφορούσε Σύριο υπήκοο που αποβιβάστηκε μαζί με άλλα 22 άτομα στη Σάμο με σκάφος που τους μετέφερε από την Τουρκία το 2020 για να ζητήσουν διεθνή προστασία. Μόλις αποβιβάστηκαν, τους συνέλαβε η αστυνομία, η οποία τους ανάγκασε να επιβιβαστούν στο σκάφος τους και να αποπλεύσουν. Την επόμενη μέρα, η τουρκική ακτοφυλακή τους επιβίβασε σε σκάφος της και τους μετέφερε στην Τουρκία. Ο αναιρεσείων ισχυρίστηκε ότι, κατά τη διάρκεια της συνοπτικής επαναπροώθησης, ιδιωτικό αεροσκάφος παρακολούθησης του Frontex, εξοπλισμένο με κάμερα, πραγματοποίησε δύο φορές υπερπτήσεις στην περιοχή. Ο αναιρεσείων άσκησε αγωγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της ΕΕ ζητώντας αποζημίωση για ηθική βλάβη που ισχυρίστηκε ότι υπέστη λόγω παράνομης συμπεριφοράς του Frontex. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που είχε προσκομίσει ο ενάγων ήταν προδήλως ανεπαρκή για να καταδειχθεί η παρουσία ή η εμπλοκή του στο προβαλλόμενο περιστατικό και απέρριψε την αγωγή. Στη συνέχεια, ο ενάγων άσκησε αναίρεση ενώπιον του ΔΕΕ.

Το δικαστήριο υπενθύμισε ότι ο Frontex είναι πλήρως υπεύθυνος και υπόλογος για τις αποφάσεις και τις δραστηριότητές του βάσει του κανονισμού 2019/1896, ο οποίος απαιτεί επίσης από τον Οργανισμό να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ και το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων που σχετίζονται με την πρόσβαση σε διεθνή προστασία, ιδίως δε την αρχή της μη επαναπροωθήσεως. Επιπλέον, τόνισε ότι ο Frontex πρέπει να συνεργάζεται επιμελώς σε κάθε διοικητική έρευνα ή ένδικη διαδικασία που αφορά προβαλλόμενες προσβολές θεμελιωδών δικαιωμάτων στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο παρατήρησε ότι ο Frontex δύναται, κατ' αρχήν, να έχει στην κατοχή του στοιχεία κρίσιμα για την απόδειξη της υπάρξεως συνοπτικών επαναπροωθήσεων, ιδίως όσον αφορά τις γεωγραφικές ζώνες εντός των οποίων συμμετέχει στο πλαίσιο συγκεκριμένων επιχειρησιακών δραστηριοτήτων, όπως είναι, εν προκειμένω, η ταχεία επέμβαση στο Αιγαίο Πέλαγος και η κοινή επιχείρηση «Ποσειδών», οι οποίες βρίσκονταν εν εξελίξει στη γεωγραφική ζώνη κατά τον χρόνο των προβαλλόμενων συμβάντων.

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι, σε αγωγές που αφορούν εξωσυμβατική ευθύνη σχετικά με υποτιθέμενες επιχειρήσεις συνοπτικών επαναπροωθήσεων στις οποίες συμμετέχει ο Frontex, δεν είναι δυνατόν να απαιτείται από τους ενάγοντες η προσκόμιση πειστικών αποδεικτικών στοιχείων όσον αφορά τη διεξαγωγή της επίμαχης επιχειρήσεως και την παρουσία των εν λόγω προσώπων κατά την επιχείρηση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, τα άτομα αυτά βρίσκονται σε

ιδιαίτερα ευάλωτη θέση και ενδέχεται να μη δύνανται, ή να παρεμποδίζονται στην πράξη, να συλλέξουν αποδεικτικά στοιχεία. Το Δικαστήριο συμφώνησε με τις [προτάσεις](#) του γενικού εισαγγελέα Norkus, σύμφωνα με τις οποίες, χωρίς προσαρμογή του βάρους της αποδείξεως τα θύματα προβαλλόμενων συνοπτικών επαναπροωθήσεων ενδέχεται στην πράξη να στερηθούν της δυνατότητας να ασκήσουν αποτελεσματική αγωγή κατά του Frontex. Μια τέτοια προσέγγιση ενέχει τον κίνδυνο να παραχωρηθεί στον Οργανισμό de facto καθεστώς ασυλίας και να υπονομευθεί η αποτελεσματική δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ως εκ τούτου, το ΔΕΕ έκρινε ότι, προκειμένου να διασφαλιστεί ο πλήρης σεβασμός του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Χάρτης της ΕΕ), αρκεί η προσκόμιση αρχής αποδείξεως από τους ενάγοντες που να καταδεικνύει ότι η επιχείρηση στην οποία συμμετείχε ο Frontex διεξήχθη και ότι οι ίδιοι ήταν παρόντες κατά τη διάρκεια της εν λόγω επιχείρησης. Η προσέγγιση αυτή εναρμονίζεται με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) σχετικά με τις συλλογικές απελάσεις, σύμφωνα με την οποία, όταν η μη ταυτοποίηση και μη εξατομικευμένη αντιμετώπιση από πλευράς των κρατικών αρχών βρίσκεται στον πυρήνα της καταγγελίας προσφεύγοντος, ο εν λόγω προσφεύγων δύναται απλώς να προσκομίσει αρχή αποδείξεως, δηλαδή μια λεπτομερή, εξειδικευμένη και συγκλίνουσα αφήγηση των συμβάντων ¹. Ως εκ τούτου, το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο εφαρμόζοντας ιδιαιτέρως υψηλό μέτρο αποδείξεως.

Όσον αφορά τα αποδεικτικά στοιχεία που επικαλείται ο αναιρεσείων στην εν λόγω υπόθεση, το ΔΕΕ έκρινε ότι αρκούσε η προσκόμιση στοιχείων που να αποτελούν αρχή αποδείξεως. Ειδικότερα, η μαρτυρία του αναιρεσείοντος κρίθηκε αρκούντως λεπτομερής, συγκεκριμένη και συγκλίνουσα ούτως ώστε να αποτελεί αρχή αποδείξεως περί του ότι ο αναιρεσείων υπήρξε πράγματι θύμα επιχειρήσεως συνοπτικής επαναπροωθήσεως. Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο απορρίπτοντας τα αποδεικτικά στοιχεία ως έχοντα μόνο μικρή αποδεικτική αξία και παραλείποντας να προβεί σε περαιτέρω διαδικαστικές ενέργειες για να διερευνήσει την υπόθεση. Σύμφωνα με το ΔΕΕ, το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε να είχε διατάξει μέτρα προκειμένου να λάβει από τον Frontex όλα τα κρίσιμα στοιχεία που εκείνος είχε στη διάθεσή του ούτως ώστε να διευκρινισθούν οι περιστάσεις του προβαλλόμενου συμβάντος, όπως είχε ζητήσει επανειλημμένως και ο αναιρεσείων. Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν διερεύνησε προσηκόντως την υπόθεση προκειμένου να διαπιστώσει αν πληρούνταν οι προϋποθέσεις για τη θεμελίωση εξωσυμβατικής ευθύνης του Frontex, το ΔΕΕ αναίρεσε την απόφαση και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

Η απόφαση αυτή, σε συνδυασμό με την απόφαση επί της υπόθεσης [WS κ.λπ. κατά Frontex](#) (C-679/23 P, 18 Δεκεμβρίου 2025), είναι ιδιαίτερα σημαντική για το εξελισσόμενο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου των δραστηριοτήτων του Frontex (βλ. [περισσότερα στην ενότητα 11.3](#)). Σε αυτές τις δύο πολυαναμενόμενες αποφάσεις, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ διευκρίνισε σημαντικές πτυχές της λογοδοσίας του Οργανισμού και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο των κοινών επιχειρησιακών δραστηριοτήτων του.

¹ ΕΔΔΑ, [N.D. και N.T. κατά Ισπανίας](#) (αριθ. 8675/15 και 8697/15, 13 Φεβρουαρίου 2020), ΕΔΔΑ, [M.H. κ.λπ. κατά Κροατίας](#) (αριθ. 15670/18 και 43115/18, 18 Νοεμβρίου 2021) και ΕΔΔΑ, [A.R.E. κατά Ελλάδας](#) (αριθ. 15783/21, 7 Ιανουαρίου 2025).

2. Διαδικασία του Δουβλίνου

Το ΔΕΕ ανέπτυξε περαιτέρω την ερμηνεία βασικών διαδικαστικών διατάξεων του κανονισμού «Δουβλίνο III» σε δύο αποφάσεις που αφορούσαν, αντίστοιχα, την έννοια της απόρριψης αίτησης ασύλου κατά την έννοια του άρθρου 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ), η οποία είναι σημαντική για τα κράτη που συμμετέχουν στο σύστημα του Δουβλίνου, όπως η Δανία, καθώς και τον υπολογισμό της εξάμηνης προθεσμίας μεταφοράς βάσει του άρθρου 29, η οποία έχει συνέπειες για τη μεταβίβαση της ευθύνης στο αιτούν κράτος μέλος.

2.1. Απόρριψη αίτησης ασύλου κατά την έννοια του άρθρου 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού «Δουβλίνο III»

Το Δικαστήριο διευκρίνισε στην υπόθεση [X κατά Maahanmuuttovirasto \[Qassioun\]](#) (C-790/23, 30 Οκτωβρίου 2025) ότι ο όρος «απόρριψη», κατά την διατύπωση του άρθρου 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού Δουβλίνο III, δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει τη μη παράταση ή τη μη ανανέωση άδειας διαμονής που είχε προηγουμένως χορηγηθεί σε υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας. Η υπόθεση ξεκίνησε όταν μία υπήκοος Συρίας, στην οποία είχε προηγουμένως χορηγηθεί προσωρινή άδεια διαμονής στη Δανία, υπέβαλε αίτηση ασύλου στη Φινλανδία, αφού η Δανία αποφάσισε να μην ανανεώσει την προσωρινή άδεια διαμονής της.

Η Δανία αποδέχθηκε το αίτημα εκ νέου ανάληψης στο πλαίσιο της διαδικασίας του Δουβλίνου και, ως εκ τούτου, οι φινλανδικές αρχές απέρριψαν την αίτηση διεθνούς προστασίας ως απαράδεκτη. Η αιτούσα άσκησε αναίρεση ενώπιον του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου της Φινλανδίας, το οποίο υπέβαλε στο ΔΕΕ αίτηση προδικαστικής απόφασης με το ακόλουθο ερώτημα:

πρέπει το άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού «Δουβλίνο III» να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η μη παράταση ή η μη ανανέωση άδειας διαμονής που είχε προηγουμένως χορηγηθεί σε υπήκοο τρίτης χώρας μπορεί να εξομοιωθεί με απόρριψη της υποβληθείσας από αυτόν αιτήσεως διεθνούς προστασίας, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης;

Το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι η Δανία εφαρμόζει τον κανονισμό Δουβλίνο III, ενώ δεν δεσμεύεται από την αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ. Ως εκ τούτου, το δικαστήριο επισήμανε ότι ο ορισμός της έννοιας «αίτηση διεθνούς προστασίας» που περιλαμβάνεται στο άρθρο 2 στοιχείο β) του κανονισμού Δουβλίνο III, το οποίο παραπέμπει στην αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ, δεν εφαρμόζεται στη Δανία. Ωστόσο, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της συμφωνίας μεταξύ της ΕΕ και της Δανίας που έχει ως στόχο να επιτρέψει στη Δανία να συμμετέχει στην εφαρμογή του κανονισμού Δουβλίνο III, οι αιτήσεις που υποβάλλονται στη Δανία για κάποια μορφή διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο του εσωτερικού της δικαίου πρέπει, για τους σκοπούς του άρθρου 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού Δουβλίνο III, να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως οι αιτήσεις για κάποια μορφή διεθνούς προστασίας σε άλλο κράτος μέλος, όπως προβλέπεται στην αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ.

Το Δικαστήριο παρατήρησε ότι, δεδομένου ότι ο όρος «απερρίφθη» που περιλαμβάνεται στο άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού Δουβλίνο III δεν περιέχει καμία ρητή παραπομπή στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η έννοια της «απόρριψης», κατά την εν λόγω διάταξη, συνιστά αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης η

οποία πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο ομοιόμορφο. Τονίστηκε ότι, σύμφωνα με την ενωσιακή νομοθεσία για το άσυλο, ο όρος «απόρριψη» παραπέμπει σε πράξη που συνεπάγεται μη θετική έκβαση της αίτησης και, ως εκ τούτου, πρέπει να διακρίνεται από μεταγενέστερες αποφάσεις για τον τερματισμό, την ανάκληση, την ακύρωση ή τη μη ανανέωση προστασίας που είχε χορηγηθεί προηγουμένως, ενώ μόνο η πρώτη περίπτωση εμπίπτει στο άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ). Κατά συνέπεια, το άρθρο 18 παράγραφος 1 στοιχείο δ) εφαρμόζεται μόνο όταν η αίτηση έχει απορριφθεί επί της ουσίας και δεν καλύπτει περιπτώσεις στις οποίες το καθεστώς προστασίας που είχε χορηγηθεί προηγουμένως ανακαλείται ή δεν ανανεώνεται στη συνέχεια.

2.2. Η εξάμηνη προθεσμία για την εκτέλεση της μεταφοράς σύμφωνα με το άρθρο 29 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III

Η δεύτερη απόφαση του ΔΕΕ που εκδόθηκε το 2025 σχετικά με τη διαδικασία του Δουβλίνου αφορούσε τον υπολογισμό της εξάμηνης προθεσμίας για την εκτέλεση της μεταφοράς όταν δικαστική απόφαση ακυρώνει τη μεταφορά και αναπέμπει την υπόθεση για επανεξέταση. Στην υπόθεση [Η κατά της Υπηρεσίας Μετανάστευσης της Δανίας \(Udlændingestyrelsen, DIS\) \[Tang\]](#) (C-560/23, 18 Δεκεμβρίου 2025), το ΔΕΕ διευκρινίζει ότι όταν αμφισβητείται απόφαση μεταφοράς βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III και το ένδικο βοηθήμα έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα, η εξάμηνη προθεσμία που προβλέπεται στο άρθρο 29 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III δεν αρχίζει να τρέχει προτού ολοκληρωθεί η δικαστική διαδικασία με την έκδοση οριστικής απόφασης σχετικά με τη νομιμότητα της μεταφοράς.

Τα ζητήματα αυτά εξετάστηκαν σε υπόθεση που αφορούσε Αφγανό υπήκοο ο οποίος άσκησε ένδικη προσφυγή κατά της απόφασης για τη μεταφορά του από τη Δανία στη Ρουμανία στο πλαίσιο της διαδικασίας του Δουβλίνου. Μετά την άρση της προσωρινής αναστολής των εισερχόμενων μεταφορών δυνάμει του κανονισμού του Δουβλίνου από τη Ρουμανία λόγω της μεγάλης εισροής προσφύγων, η απόφαση μεταφοράς επικυρώθηκε. Στη συνέχεια, ο αιτών ζήτησε την επανεξέταση της υπόθεσης, υποστηρίζοντας ότι η εξάμηνη προθεσμία για τη διενέργεια της μεταφοράς είχε λήξει όταν η Υπηρεσία Αλλοδαπών εξέδωσε τη δεύτερη απόφαση μεταφοράς. Κατόπιν αιτήματος του Δανικού συμβουλίου για τους πρόσφυγες, η επιτροπή προσφύγων επανέλαβε την εξέταση της υπόθεσης και υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 29 παράγραφοι 1 και 2 του κανονισμού «Δουβλίνο III», όσον αφορά το χρονικό σημείο από το οποίο αρχίζει να τρέχει η εξάμηνη προθεσμία μεταφοράς.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι, όταν μια απόφαση μεταφοράς υπόκειται σε ένδικη προσφυγή με ανασταλτικό αποτέλεσμα, ως αφετηρία για τον υπολογισμό της εξάμηνης προθεσμίας μεταφοράς δεν λαμβάνεται η αποδοχή του αιτήματος αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης του ενδιαφερομένου, αλλά, κατ' εξαίρεση, η έκδοση οριστικής απόφασης επί του ένδικου βοηθήματος που έχει ασκηθεί κατά της απόφασης μεταφοράς. Η ερμηνεία αυτή διασφαλίζει την ισότητα των όπλων και εγγυάται την πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής. Εμποδίζει επίσης την εκπνοή της προθεσμίας μεταφοράς στη χρονική στιγμή κατά την οποία η εκτέλεση της απόφασης μεταφοράς είναι αδύνατη από νομική άποψη λόγω του ανασταλτικού αποτελέσματος ενόσω εκκρεμεί η εξέταση του ένδικου βοηθήματος.

Επιπλέον, το δικαστήριο υπενθύμισε ότι η προθεσμία μεταφοράς πρέπει να αρχίζει από την ημερομηνία έκδοσης της δικαστικής απόφασης που αποφαινεται επί της ουσίας της διαδικασίας, η οποία σε ορισμένα κράτη μέλη μπορεί να οδηγήσει στην ύπαρξη δύο

αποφάσεων μεταφοράς και δύο διακριτών προσφυγών στο πλαίσιο της ίδιας διαδικασίας. Παρατήρησε ότι, στο πλαίσιο μιας ενιαίας διαδικασίας, η απόφαση με την οποία η δικαστική αρχή ακυρώνει την πρώτη απόφαση μεταφοράς για τον λόγο ότι επήλθε μεταβολή των καθοριστικών περιστάσεων πρέπει να θεωρηθεί ως ενδιάμεση απόφαση η οποία δεν περατώνει τη διαδικασία. Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι κάθε κράτος μέλος οφείλει να διαμορφώσει το εθνικό του δίκαιο κατά τρόπο που να παρέχει στους αιτούντες διεθνή προστασία τη δυνατότητα να ασκήσουν το δικαίωμά τους πραγματικής προσφυγής, καθώς και ότι, όταν συντρέχουν νέες περιστάσεις, η δικαστική αρχή πρέπει να ακυρώνει την απόφαση μεταφοράς και να αναπέμψει την απόφαση μεταφοράς προς επανεξέταση στην αρμόδια διοικητική αρχή, προκειμένου η εν λόγω αρχή να λάβει υπόψη τις πληροφορίες αυτές. Υπό τις εν λόγω συνθήκες, μια τέτοια απόφαση ακύρωσης και αναπομπής προς τον σκοπό επανεξέτασης δεν συνιστά οριστική απόφαση επί του ένδικου βοηθήματος, κατά την έννοια του άρθρου 29 παράγραφος 1 πρώτο εδάφιο του κανονισμού Δουβλίνο III.

Το ΔΕΚ έκρινε ότι οι αιτούντες πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους ένα ταχύ και αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα που να τους παρέχει τη δυνατότητα να επικαλεσθούν περιστάσεις μεταγενέστερες της έκδοσης της απόφασης μεταφοράς τους. Το γεγονός ότι η εθνική νομοθεσία προβλέπει, μετά την ακύρωση και αναπομπή, την επανεξέταση της μεταφοράς από την αρμόδια διοικητική αρχή δεν εμποδίζει, κατ' αρχήν, την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής. Ωστόσο, η εθνική νομοθεσία πρέπει να διασφαλίζει ότι η επανεξέταση αυτή πραγματοποιείται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση και ότι η επιληφθείσα δικαστική αρχή αποφαίνεται εντός σύντομου χρονικού διαστήματος. Το Δικαστήριο επισήμανε περαιτέρω ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει εάν η δικαστική απόφαση σχετικά με τη δεύτερη μεταφορά εκδόθηκε εντός σύντομου χρονικού διαστήματος και εάν η συνολική διάρκεια της διαδικασίας που αφορούσε τη μεταφορά του αιτούντος υπερέβη το αναγκαίο μέτρο. Εάν το δικαστήριο διαπιστώσει ότι η διαδικασία εκ νέου ανάληψης δεν κινήθηκε χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, η αίτηση διεθνούς προστασίας θα πρέπει να εξεταστεί από κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο που έχει οριστεί ως υπεύθυνο βάσει των κριτηρίων του κεφαλαίου III του κανονισμού Δουβλίνο III.

Το ΔΕΕ αναμένεται επίσης να εκδώσει απόφαση στην υπόθεση [C-675/25](#) [Abrazon], κατόπιν παραπομπής από το Περιφερειακό Δικαστήριο της Χάγης με έδρα το Roermond, σχετικά με την υποχρέωση των εθνικών αρχών και δικαστηρίων να λαμβάνουν υπόψη όλες τις επιπτώσεις στην υγεία που συνεπάγεται μια απόφαση μεταφοράς βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III, καθώς και σχετικά με την απαγόρευση ή την αναστολή της μεταφοράς όταν αυτή ενδέχεται να προκαλέσει σοβαρή επιδείνωση της υγείας ή θίγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Επιπλέον, στην υπόθεση [C-511/25](#) [Prokoda], το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Τσεχικής Δημοκρατίας υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ σχετικά με το αν είναι δυνατόν να εφαρμοστεί η ρήτρα διακριτικής ευχέρειας όταν το αρμόδιο κράτος μέλος έχει καθοριστεί σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III.

Για περισσότερες υποθέσεις που σχετίζονται με τη διαδικασία του Δουβλίνου, ανατρέξτε στα ενημερωτικά δελτία του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο (ΕΥΑΑ) [Analysis of Jurisprudence on the Implementation of the Dublin Procedure](#) [Ανάλυση της νομολογίας σχετικά με την εφαρμογή της διαδικασίας του Δουβλίνου] (Ιούνιος 2025) και [Jurisprudence related to the Dublin Procedure in 2025](#) [Νομολογία του 2025 σχετικά με τη διαδικασία του Δουβλίνου] (Φεβρουάριος 2026).

3. Έννοιες ασφαλούς χώρας

Το ΔΕΕ σε τμήμα μείζονος συνθέσεως διευκρίνισε την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς χώρας καταγωγής στην πολυαναμενόμενη απόφαση στις υποθέσεις [LC \[Alace\]](#) και [CP \[Canpelli\]](#) κατά *Territorial Commission of Rome [Τοπικής επιτροπής Ρώμης για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας]* (Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-758/24 και C-759/24, 1 Αυγούστου 2025). Το Δικαστήριο παρείχε σημαντικές κατευθυντήριες αρχές αποφαινόμενο επί αρκετών αιτήσεων προδικαστικής απόφασης που υπέβαλαν ιταλικά δικαστήρια σχετικά με τη συμβατότητα της ιταλικής νομοθεσίας με το δίκαιο της ΕΕ όσον αφορά τον χαρακτηρισμό χωρών καταγωγής ως ασφαλών ², και συγκεκριμένα όσον αφορά τη νομοθετική αρμοδιότητα, τη διαφάνεια των πηγών, τον χαρακτηρισμό χωρών ως ασφαλών μόνο για συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων, καθώς και τις υποχρεώσεις των κρατών μελών όσον αφορά τον αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο.

Η απόφαση είχε άμεσες επιπτώσεις όχι μόνο στην Ιταλία, ιδίως στο πλαίσιο της εφαρμογής του πρωτοκόλλου Ιταλίας-Αλβανίας, αλλά και σε άλλα κράτη μέλη. Στις Κάτω Χώρες, μετά την έκδοση της απόφασης, στις 23 Σεπτεμβρίου 2025 ο Υπουργός Ασύλου και Μετανάστευσης [ανακοίνωσε](#) την προσωρινή αναστολή ισχύος ολόκληρου του εθνικού καταλόγου ασφαλών χωρών καταγωγής, εν αναμονή της έναρξης εφαρμογής του συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο και της έγκρισης ενός καταλόγου σε επίπεδο ΕΕ. Η απόφαση ενδέχεται επίσης να έχει ευρύτερη σημασία για τις μελλοντικές εξελίξεις στις επτά χώρες της ΕΕ+ (Δανία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Νορβηγία και Ελβετία), οι οποίες εφαρμόζουν επί του παρόντος εξαιρέσεις για συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές ή κατηγορίες αιτούντων εντός της επικράτειας μιας χώρας καταγωγής ³.

3.1. Ασφαλής χώρα καταγωγής

Στην απόφασή του [LC \[Alace\]](#) και [CP \[Canpelli\]](#) κατά *Commissione territoriale per il riconoscimento della protezione internazionale di Roma [Τοπικής επιτροπής Ρώμης για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας]* (συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-758/24 και C-759/24, 1 Αυγούστου 2025), το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι τρίτη χώρα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ασφαλής χώρα καταγωγής με νομοθετική πράξη, εφόσον η πράξη υπόκειται σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο. Επιπλέον, έκρινε ότι οι πηγές στις οποίες βασίζεται ο χαρακτηρισμός μιας χώρας ως ασφαλούς χώρας καταγωγής πρέπει να είναι επαρκώς προσβάσιμες τόσο από τον αιτούντα όσο και από την αρμόδια δικαστική αρχή, καθώς και ότι μια τρίτη χώρα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ασφαλής εάν δεν πληροί, για ορισμένες κατηγορίες προσώπων, τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον εν λόγω χαρακτηρισμό.

Η υπόθεση ανέκυψε στο πλαίσιο της έγκρισης από την Ιταλία της πράξης νομοθετικού περιεχομένου 158/2024 τον Οκτώβριο του 2024, με την οποία μεταβλήθηκε η νομοθετική φύση του χαρακτηρισμού των ασφαλών χωρών καταγωγής ώστε να μη γίνεται πλέον με υπουργική απόφαση αλλά με νομοθετική πράξη. Το Μπαγκλαντές, το οποίο είχε προστεθεί στον εθνικό κατάλογο ασφαλών χωρών καταγωγής με υπουργική απόφαση νωρίτερα την ίδια χρονιά, παρέμεινε στον κατάλογο αυτό βάσει του νέου νομοθετικού πλαισίου. Στο

² Βλ. κατάλογο αυτών των αιτήσεων προδικαστικής απόφασης [εδώ](#) στη βάση δεδομένων νομολογίας του ΕΥΑΑ.

³ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. ΕΥΑΑ [Overview of the Implementation of Safe Country Concepts \[Επισκόπηση της εφαρμογής των εννοιών της ασφαλούς χώρας\]](#). Situation Update No 24 [Επικαιροποίηση κατάστασης αριθ. 24] (Ιανουάριος 2026).

πλαίσιο αυτό, δύο υπήκοοι Μπαγκλαντές διασώθηκαν στη θάλασσα από τις ιταλικές αρχές και μεταφέρθηκαν στο κέντρο κράτησης στο Gjader της Αλβανίας, σύμφωνα με το πρωτόκολλο Ιταλίας-Αλβανίας, όπου υπέβαλαν αίτηση διεθνούς προστασίας.

Η Τοπική επιτροπή Ρώμης για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας εξέτασε τις αιτήσεις στο πλαίσιο της ταχείας διαδικασίας στα σύνορα και τις απέρριψε ως αβάσιμες, με την αιτιολογία ότι οι αιτούντες ήταν υπήκοοι ασφαλούς χώρας καταγωγής. Οι αιτούντες προσέφυγαν κατά της απορριπτικής απόφασης ενώπιον του πρωτοδικείου Ρώμης, το οποίο υπέβαλε ερωτήματα στο ΔΕΕ προκειμένου να διευκρινιστεί εάν, σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ:

- ένα κράτος μέλος μπορεί να προβεί στον χαρακτηρισμό των χωρών ασφαλούς καταγωγής μέσω νομοθετικής πράξης·
- οι πηγές πληροφοριών στις οποίες βασίζεται ο χαρακτηρισμός πρέπει να είναι προσβάσιμες·
- η δικαστική αρχή μπορεί να βασιστεί σε πληροφορίες που έχει συλλέξει η ίδια για να αξιολογήσει κατά πόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις για τον εν λόγω χαρακτηρισμό· και
- το κράτος μέλος μπορεί να χαρακτηρίσει τρίτη χώρα ως ασφαλή ακόμη και αν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για τον χαρακτηρισμό δεν πληρούνται για συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων.

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι τα άρθρα 36, 37 και 46 παράγραφος 3 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν εμποδίζουν ένα κράτος μέλος να χαρακτηρίσει τρίτη χώρα ως ασφαλή χώρα καταγωγής μέσω νομοθετικής πράξης, υπό την προϋπόθεση ότι ο χαρακτηρισμός αυτός μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου. Κατά τον έλεγχο πρέπει να αξιολογείται αν πληρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για τον εν λόγω χαρακτηρισμό, όπως καθορίζονται στο παράρτημα Ι της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

Όσον αφορά το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα, το ΔΕΕ επισήμανε ότι, δεδομένου ότι ο χαρακτηρισμός της ασφαλούς χώρας αποτελεί απλώς μαχητό τεκμήριο περί επαρκούς προστασίας στη χώρα καταγωγής, το δικαστήριο που επιλαμβάνεται του ελέγχου πρέπει να διενεργεί πλήρη και *ex nunc* εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων, σύμφωνα με το άρθρο 46 παράγραφος 3 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου⁴. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι πηγές πληροφοριών στις οποίες βασίζεται ο χαρακτηρισμός μιας χώρας ως ασφαλούς χώρας καταγωγής πρέπει να είναι επαρκώς προσβάσιμες, τόσο από τον αιτούντα όσο και από το δικαστήριο. Η απαίτηση αυτή αποσκοπεί στη διασφάλιση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, προκειμένου να παρασχεθεί στον αιτούντα η δυνατότητα να υπερασπιστεί αποτελεσματικά τα δικαιώματά του και στο εθνικό δικαστήριο η δυνατότητα να ασκήσει πλήρως την εξουσία ελέγχου που διαθέτει. Επιπλέον, το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι το δικαστήριο που πραγματοποιεί τον έλεγχο για

⁴ Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η απαίτηση *ex nunc* ελέγχου συνεπάγεται την υποχρέωση του δικαστηρίου, κατά την εκτίμηση που πραγματοποιεί, να λαμβάνει υπόψη τυχόν νέα στοιχεία τα οποία έχουν προκύψει μετά την έκδοση της απόφασης κατά της οποίας βάλλει η προσφυγή. Επιπλέον, διευκρίνισε ότι ο επιθετικός προσδιορισμός «πλήρης» που παρατίθεται στο άρθρο 46 παράγραφος 3 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου επιβεβαιώνει ότι το δικαστήριο οφείλει να εξετάζει τόσο τα στοιχεία που έλαβε ή θα έπρεπε να είχε λάβει υπόψη η αποφαινόμενη αρχή όσο και τα στοιχεία που ανέκυψαν μετά την έκδοση της απόφασης της εν λόγω αρχής (σκέψεις 82-83).

να διαπιστωθεί το κατά πόσον ο χαρακτηρισμός πληροί τις ουσιαστικές προϋποθέσεις, μπορεί να λάβει υπόψη πληροφορίες τις οποίες έχει συλλέξει το ίδιο, είτε από δημόσιες πηγές είτε από πηγές τις οποίες το δικαστήριο ζήτησε να προσκομίσει ένας από τους διαδίκους της ενώπιόν του διαφοράς, υπό την προϋπόθεση ότι το δικαστήριο έχει βεβαιωθεί για την αξιοπιστία των πληροφοριών αυτών και ότι οι διάδικοι έχουν την ευκαιρία να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους επί των πληροφοριών αυτών.

Αυτό συνάδει με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η οποία υποδεικνύει ότι η εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς χώρας καταγωγής δεν απαλλάσσει το κράτος που εφαρμόζει μέτρο απομάκρυνσης από την υποχρέωση να διενεργεί ατομική εκτίμηση κινδύνου. Για παράδειγμα, στην υπόθεση [S.H. κατά Μάλτας](#) (αριθ. 37241/21, 20 Δεκεμβρίου 2022), το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι η επιστροφή αιτούντος στο Μπανγκλαντές, το οποίο έχει χαρακτηριστεί ως ασφαλής χώρα καταγωγής, χωρίς νέα εκτίμηση των κινδύνων που ενδέχεται να αντιμετωπίσει στη χώρα καταγωγής του θα συνιστούσε παράβαση των άρθρων 3 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Επιπλέον, στην υπόθεση [D.L. κατά Αυστρίας](#) (αριθ. 34999/16, 7 Δεκεμβρίου 2017), το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι ο χαρακτηρισμός του Κοσόβου ⁵ ως ασφαλούς χώρας καταγωγής βάσει του εθνικού δικαίου δεν απαλλάσσει τις αρχές από την υποχρέωση διενέργειας ατομικής εκτίμησης κινδύνου κατά την επιστροφή.

Όσον αφορά το τέταρτο ερώτημα, ο γενικός εισαγγελέας de la Tour πρότεινε στις [προτάσεις](#) του, της 10ης Απριλίου 2025, να γίνει δεκτή μια λύση σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη έχουν περιθώριο εκτιμήσεως να χαρακτηρίζουν τρίτη χώρα ως ασφαλή χώρα καταγωγής, μολονότι προσδιορίζονται μία ή περισσότερες περιορισμένες αλλά σαφώς αναγνωρίσιμες κατηγορίες προσώπων ως διατρέχουσες κίνδυνο στη χώρα αυτή, και, συνεπώς, να εξαιρούν ρητώς τις κατηγορίες αυτές από το τεκμήριο ασφάλειας που συνδέεται με τον ως άνω χαρακτηρισμό. Ο γενικός εισαγγελέας de la Tour αναγνώρισε ότι μια τέτοια λύση φαίνεται να είναι αντίθετη προς όσα έκρινε το ΔΕΕ με την προγενέστερη απόφασή του σχετικά με την έννοια της ασφαλούς χώρας καταγωγής, [CV κατά Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky](#) (C-406/22, 4 Οκτωβρίου 2025), σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εξαιρούν τμήματα του εδάφους τρίτης χώρας κατά τον χαρακτηρισμό της ως ασφαλούς χώρας καταγωγής. Ωστόσο, υποστήριξε ότι η λύση αυτή είναι ρεαλιστική, καθώς λαμβάνει υπόψη τις πιέσεις στα εθνικά συστήματα ασύλου και τον κανονισμό για τις διαδικασίες ασύλου που θα τεθεί σε εφαρμογή στις 12 Ιουνίου 2026, το άρθρο 61 παράγραφος 2 του οποίου επιτρέπει ρητά στα κράτη μέλη να χαρακτηρίζουν τρίτες χώρες ως ασφαλείς χώρες καταγωγής με εξαιρέσεις για σαφώς αναγνωρίσιμες κατηγορίες προσώπων.

Στην απόφασή του, το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ παρατήρησε ότι ο χαρακτηρισμός μιας χώρας ως ασφαλούς χώρας καταγωγής δικαιολογείται μόνο εάν καταδειχθεί ότι «γενικά» και «μόνιμα» στη χώρα αυτή δεν υφίσταται δίωξη ούτε υφίστανται βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία, ούτε απειλή που προκύπτει από τη χρήση αδιάκριτης βίας, επισημαίνοντας ότι οι προϋποθέσεις που ορίζονται στο Παράρτημα I της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου πρέπει να πληρούνται για το σύνολο του πληθυσμού και όχι μόνο για ένα τμήμα του. Ως εκ τούτου, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να χαρακτηρίζουν τρίτη χώρα ως ασφαλή χώρα καταγωγής όταν δεν πληροί, για ορισμένες κατηγορίες προσώπων, τις

⁵ Η ονομασία «Κοσσυφοπέδιο» χρησιμοποιείται με την επιφύλαξη των θέσεων ως προς το καθεστώς και συνάδει με την απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και τη γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου.

ουσιαστικές προϋποθέσεις για τον εν λόγω χαρακτηρισμό. Η ερμηνεία αυτή ισχύει έως ότου τεθεί σε εφαρμογή ο νέος κανονισμός που αντικαθιστά την ισχύουσα οδηγία.

Μολονότι το άρθρο 61 παράγραφος 2 του κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου προβλέπει ότι ο χαρακτηρισμός μιας ασφαλούς χώρας καταγωγής, τόσο σε ενωσιακό όσο και σε εθνικό επίπεδο, μπορεί να περιλαμβάνει εξαιρέσεις για σαφώς αναγνωρίσιμες κατηγορίες προσώπων, το δικαστήριο επισήμανε ότι εναπόκειται στον νομοθέτη της ΕΕ να επανεξετάσει την εν λόγω επιλογή επιτυγχάνοντας ισορροπία μεταξύ των διακυβευόμενων συμφερόντων. Το ΔΕΕ επισήμανε επίσης ότι εναπόκειται στον νομοθέτη της ΕΕ να καθορίσει την ημερομηνία κατά την οποία θα τεθεί σε εφαρμογή η νέα διάταξη, η δε Ευρωπαϊκή Επιτροπή [πρότεινε](#) την τροποποίηση του άρθρου 61 παράγραφος 2 του κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

Μετά την έκδοση της απόφασης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ [κατέληξαν](#) σε προσωρινή πολιτική συμφωνία σχετικά με τις τροποποιήσεις τον Δεκέμβριο του 2025, το δε Κοινοβούλιο [τις ενέκρινε](#) τον Φεβρουάριο του 2026. Οι τροποποιήσεις εισήγαγαν διάφορες αλλαγές και προβλέπουν ότι, πριν από την εφαρμογή του κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν εξαιρέσεις που αφορούν συγκεκριμένα τμήματα του εδάφους τους ή σαφώς αναγνωρίσιμες κατηγορίες προσώπων, κατά την εφαρμογή ή τη θέσπιση νομοθεσίας σχετικά με τον εθνικό χαρακτηρισμό ασφαλών χωρών καταγωγής ή ασφαλών τρίτων χωρών.

3.2. Ασφαλής τρίτη χώρα

Το ΔΕΕ δεν εξέδωσε καμία απόφαση σχετικά με την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας το 2025. Εικάζεται ότι η σχετική νομολογία θα εμπλουτιστεί, ιδίως υπό το πρίσμα των προαναφερόμενων τροποποιήσεων που εγκρίθηκαν πρόσφατα, οι οποίες θεσπίζουν επίσης νέους κανόνες με στόχο τη διευκόλυνση της εφαρμογής της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας, επεκτείνοντας δυνητικά τη χρήση της από τα κράτη μέλη.

Όπως και το 2024, η αίτηση προδικαστικής απόφασης σχετικά με την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας που υποβλήθηκε από το διοικητικό πρωτοδικείο Σόφιας, Βουλγαρία, παρέμεινε σε εκκρεμότητα ενώπιον του ΔΕΕ καθ' όλη τη διάρκεια του 2025. Η υπόθεση αφορούσε τον χαρακτηρισμό της Τουρκίας ως ασφαλούς τρίτης χώρας όσον αφορά ανήλικο υπήκοο Συρίας που είχε διαμείνει στην Κωνσταντινούπολη για περίπου 1 μήνα και του οποίου τα αδέρφια ζούσαν επίσης εκεί. Το ΔΕΕ εξέδωσε στις αρχές του 2026 την απόφασή του επί της υπόθεσης [NP κατά Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite](#) (C-718/24, 5 Φεβρουαρίου 2026), παρέχοντας καθοδήγηση σχετικά με τη νομική πράξη με την οποία χαρακτηρίζονται τρίτες χώρες ως ασφαλείς, τις πηγές στις οποίες βασίζεται ο χαρακτηρισμός, την απαιτούμενη σύνδεση μεταξύ του αιτούντος και της τρίτης χώρας και το πεδίο εφαρμογής του δικαστικού ελέγχου.

Για αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά τις χώρες της ΕΕ+ που εφαρμόζουν την έννοια της «ασφαλούς χώρας» κατά την εξέταση των αιτήσεων ασύλου, βλ. την έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για το Άσυλο (ΕΥΑΑ) με τίτλο [Overview of the Implementation of Safe Country Concepts, Situational Update No 24](#) [Επισκόπηση της εφαρμογής των εννοιών της ασφαλούς χώρας, Επισκόπηση κατάστασης αριθ. 24] (Ιανουάριος 2026).

4. Αξιολόγηση των αιτήσεων

Το 2025, το ΔΕΕ εξέδωσε πέντε αποφάσεις σχετικά με την αξιολόγηση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας, ερμηνεύοντας διατάξεις της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ και της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου οι οποίες αφορούσαν θέματα όπως:

- ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας για όσους εμπλέκονται σε αιματηρές αντεκδικήσεις.
- αίτηση χορήγησης επικουρικής προστασίας λόγω φερόμενης παραβίασης της ιδιωτικής ζωής ως αποτέλεσμα της απομάκρυνσης από το κράτος μέλος υποδοχής.
- δυνατότητα παράτασης της προθεσμίας επεξεργασίας των αιτήσεων διεθνούς προστασίας λόγω σημαντικής αύξησης του αριθμού των αιτήσεων σε σύντομο χρονικό διάστημα.
- αποκλεισμός από τη διεθνή προστασία λόγω διάπραξης σοβαρού μη πολιτικού εγκλήματος και
- ανάκληση ή άρνηση χορήγησης καθεστώτος προστασίας πρόσφυγα για εύλογους λόγους από τους οποίους προκύπτει ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο αποτελεί απειλή για την εθνική ασφάλεια.

Το ΔΕΕ αναμένεται επίσης να αποφανθεί σχετικά με διάφορες παραπομπές που υπέβαλαν ολλανδικά δικαστήρια και αφορούν τις εκτιμήσεις της αξιοπιστίας, την αρμοδιότητα δικαστηρίου να εκτιμά την αξιοπιστία ⁶, καθώς και την εννοιολογική ερμηνεία του «βάσιμου φόβου» ⁷.

4.1. Ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας για όσους εμπλέκονται σε βεντέτες

Ένα νέο ζήτημα επί του οποίου αποφάνθηκε το ΔΕΕ το 2025 ήταν αυτό των αιτήσεων διεθνούς προστασίας λόγω συμμετοχής σε βίαιη αντεκδίκηση, λόγος που κρίθηκε ανεπαρκής για τη διαπίστωση ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας και τη χορήγηση διεθνούς προστασίας βάσει της νομοθεσίας της ΕΕ για το άσυλο, εφόσον η αίτηση βασίζεται αποκλειστικά σε τέτοιου είδους ισχυρισμούς.

Το θέμα εξετάστηκε στην υπόθεση [Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ασύλου \(Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, BFA\) κατά AN \[Laghman\]](#) (C-217/23, 27 Μαρτίου 2025), στο πλαίσιο της οποίας Αφγανός υπήκοος ζήτησε διεθνή προστασία στην Αυστρία, επικαλούμενος δίωξη λόγω βίαιης αντεκδίκησης που σχετιζόταν με διαμάχη για λόγους περιουσιακής φύσεως. Η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ασύλου (BFA) απέρριψε την αίτηση, κρίνοντας ότι βασιζόταν αποκλειστικά σε οικονομικά κίνητρα και ότι ο φερόμενος κίνδυνος δίωξης ήταν αβάσιμος. Κατόπιν άσκησης προσφυγής, το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο ανέτρεψε την απόφαση και αναγνώρισε στον αιτούντα καθεστώς πρόσφυγα. Η BFA άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου, το οποίο υπέβαλε το ακόλουθο ερώτημα στο ΔΕΕ:

⁶ Βλ. κατάλογο αυτών των αιτήσεων προδικαστικής παραπομπής [εδώ](#) στη βάση δεδομένων νομολογίας του ΕΥΑΑ.

⁷ Βλ. τις [προτάσεις](#) του γενικού εισαγγελέα Čapeta στην υπόθεση [C-440/25](#) [Erbil] της 4ης Δεκεμβρίου 2025.

πρέπει το άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι αιτών διεθνή προστασία ο οποίος αποτελεί στόχο βίαιης αντεκδίκησης στη χώρα καταγωγής λόγω της ιδιότητάς του ως μέλους οικογένειας που εμπλέκεται σε διαφορά περιουσιακής φύσεως θεωρείται, για τον λόγο αυτόν και μόνο, ότι ανήκει σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης;

Το ΔΕΕ έκρινε ότι, υπό τέτοιες περιστάσεις, ο αιτών δεν μπορεί, αποκλειστικά βάσει αυτού του στοιχείου, να θεωρηθεί ότι ανήκει σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Το δικαστήριο έκρινε ότι η απλή ύπαρξη αποδεδειγμένου κινδύνου να υποστεί κάποιος πράξεις σωματικής βίας, συμπεριλαμβανομένης της ανθρωποκτονίας, δεν αρκεί από μόνη της για να δικαιολογήσει τη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα. Κατά την αξιολόγηση του κατά πόσον η συμμετοχή σε βίαιη αντεκδίκηση μπορεί να συνεπάγεται διεθνή προστασία βάσει της ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, το ΔΕΕ έκρινε ότι το γεγονός ότι τα μέλη μιας οικογένειας, και ειδικότερα οι άνδρες και τα αγόρια της οικογένειας αυτής, αποτελούν στόχο λόγω της οικογενειακής καταγωγής τους, για τον λόγο ότι η βίαιη αντεκδίκηση περνάει από γενιά σε γενιά σε πατρική γραμμή, αποτελεί μέρος ενός κοινού παρελθόντος το οποίο δεν μπορεί να μεταβληθεί. Το γεγονός αυτό πληροί την πρώτη προϋπόθεση για την αναγνώριση της ύπαρξης ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας.

Ωστόσο, η δεύτερη προϋπόθεση δεν πληρούται, καθώς η ομάδα δεν έχει ιδιαίτερη ταυτότητα. Το δικαστήριο τόνισε ότι καθοριστικής σημασίας είναι αν ο περιβάλλων κοινωνικός χώρος, στο σύνολό του, αναγνωρίζει την ομάδα ως διακριτή, υπό το πρίσμα των κυρίαρχων κοινωνικών, ηθικών και νομικών κανόνων. Δεν αρκεί η αντίληψη ότι μόνο ένας περιορισμένος αριθμός ατόμων αποτελεί μέρος της εν λόγω κοινωνίας· αντίθετα, η ομάδα πρέπει να θεωρείται ιδιαίτερη από ένα σημαντικό τμήμα της κοινωνίας στο σύνολό της, και όχι μόνο από τους δράστες των πράξεων δίωξης. Ομοίως, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η υποκειμενική αντίληψη των θυμάτων δεν είναι καθοριστική: το γεγονός ότι τα μέλη μιας οικογένειας που αποτελούν στόχο βίαιης αντεκδίκησης θεωρούν ότι ανήκουν σε ιδιαίτερη ομάδα δεν αποδεικνύει, από μόνο του, ότι θεωρούνται ως τέτοια από την ευρύτερη κοινωνία.

Το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες όφειλε να προβεί το αιτούν δικαστήριο, ότι δεν ήταν προφανές ότι ο αιτών ανήκε σε ομάδα αποτελούμενη από μέλη οικογένειας που αποτελούν στόχο αιματηρής βίαιης αντεκδίκησης η οποία έχει ως αιτία διαφορά περιουσιακής φύσεως και θεωρείται ως ιδιαίτερη από τον περιβάλλοντα κοινωνικό χώρο στο σύνολό του. Το δικαστήριο επιβεβαίωσε περαιτέρω ότι, εάν οι αρμόδιες αρχές καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα, οφείλουν να εξετάσουν αν δικαιούται επικουρική προστασία, καθώς η έννοια της σοβαρής βλάβης περιλαμβάνει τον πραγματικό κίνδυνο ο αιτών να δολοφονηθεί ή να υποστεί πράξεις βίας από μέλη της οικογένειάς του ή της κοινότητάς του, ανεξαρτήτως των λόγων στους οποίους οφείλονται οι εν λόγω πράξεις.

Στις [προτάσεις του](#), ο γενικός εισαγγελέας de la Tour αναφέρθηκε στο έγγραφο του ΕΥΑΑ με τίτλο [Country Guidance: Afghanistan](#) [Οδηγός χώρας: Αφγανιστάν] (Μάιος 2024) για να εξηγήσει τις βίαιες αντεκδικήσεις στο πλαίσιο του κώδικα Παστουνβαλί στο Αφγανιστάν και να τις διαφοροποιήσει από τις απλές κτηματικές διαφορές. Σε αντίθεση με το συμπέρασμα του ΔΕΕ, ο γενικός εισαγγελέας de la Tour έκρινε ότι, ανάλογα με τις ειδικές περιστάσεις της χώρας καταγωγής, το μέλος οικογένειας η οποία εμπλέκεται σε βίαιη αντεκδίκηση μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, όπερ αποτελεί λόγο

δίωξης που μπορεί να συνεπάγεται την αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα Η ίδια εκτίμηση αντανakλάται στη θέση της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) με τίτλο [Position on Claims for Refugee Status Under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees Based on a Fear of Persecution Due to an Individual's Membership of a Family or Clan Engaged in a Blood Feud](#) [Θέση σχετικά με την προβολή του φόβου δίωξης ως λόγου χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα που προβλέπεται στη Σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων λόγω της ιδιότητας μέλους οικογένειας ή ομάδας που εμπλέκεται σε βίαιη αντεκδίκηση] (17 Μαρτίου 2006), στην οποία η UNHCR επιβεβαίωσε ότι η οικογενειακή μονάδα αποτελεί κλασικό παράδειγμα ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας.

Μετά τη δημοσίευση της προδικαστικής απόφασης, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Αυστρίας [επανεξέτασε](#) την υπόθεση υπό το πρίσμα των κριτηρίων του ΔΕΕ και έκρινε ότι το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο παρέλειψε να διαπιστώσει τα απαραίτητα πραγματικά περιστατικά που θα καταδείκνυαν ότι ο αιτών, λόγω της ιδιότητάς του ως μέλους της πατρικής οικογένειας, η οποία εμπλέκεται σε βίαιη αντεκδίκηση, ανήκε σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα με σαφώς καθορισμένη ταυτότητα στην αφγανική κοινωνία.

4.2. Αίτηση χορήγησης επικουρικής προστασίας λόγω φερόμενης παραβίασης της ιδιωτικής ζωής ως αποτέλεσμα της απομάκρυνσης από το κράτος μέλος υποδοχής

Το ΔΕΕ εξέτασε κατά πόσον είναι δυνατόν να χορηγηθεί επικουρική προστασία λόγω παραβίασης της ιδιωτικής ζωής ως αποτέλεσμα της απομάκρυνσης από το κράτος μέλος υποδοχής. Το ΔΕΕ έκρινε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ, το οποίο επιτρέπει στα κράτη μέλη να διατηρούν ευνοϊκότερες διατάξεις, δεν είναι δυνατόν να χορηγηθεί επικουρική προστασία σε υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος, σε περίπτωση απομάκρυνσής του στη χώρα καταγωγής, θα διατρέχει πραγματικό κίνδυνο παραβίασης της ιδιωτικής του ζωής λόγω της διακοπής των δεσμών του με το κράτος μέλος που εξετάζει την αίτηση διεθνούς προστασίας. Διευκρίνισε ότι, σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, η αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ περιορίζει τους λόγους για τη χορήγηση επικουρικής προστασίας στις περιπτώσεις σοβαρής βλάβης, όπως είναι η θανατική ποινή, τα βασανιστήρια ή η απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, καθώς και σε περίπτωση απειλών που οφείλονται σε αδιάκριτη βία σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύγκρουσης.

Η διάταξη εξετάστηκε στην απόφαση επί της υπόθεσης [A.B. κατά Υπουργείου Εσωτερικών \(Ministerstvo vnitřní České republiky\)](#) (C-349/24, 5 Ιουνίου 2025), στην οποία το αιτούν δικαστήριο, το περιφερειακό δικαστήριο Βrno, Τσεχία, επισήμανε ότι η τσεχική νομοθεσία διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της επικουρικής προστασίας ώστε να καλύπτει περιπτώσεις στις οποίες η απομάκρυνση αλλοδαπού θα ήταν ασυμβίβαστη με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Τσεχίας.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι η σοβαρή βλάβη κατά την έννοια του άρθρου 15 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ δεν περιλαμβάνει την παραβίαση του δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. Επισήμανε ότι η αξιολόγηση της διεθνούς προστασίας σχετίζεται με την κατάσταση του αιτούντος στη χώρα καταγωγής σε περίπτωση επιστροφής και όχι με τις περιστάσεις στο κράτος μέλος υποδοχής. Όπως παρατήρησε το ΔΕΕ, η προσέγγιση αυτή αποτυπώνεται σε ολόκληρη την αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ, από τους ορισμούς των εννοιών «πρόσφυγας» και «πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία» ως τις διατάξεις σχετικά με την κρατική προστασία, τους υπεύθυνους δίωξης ή σοβαρής βλάβης, τους λόγους δίωξης και τον ορισμό της σοβαρής βλάβης. Ως εκ τούτου, το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η χορήγηση άδειας διαμονής για λόγο που δεν σχετίζεται με την κατάσταση του αιτούντος στη

χώρα καταγωγής του δεν εμπίπτει στη λογική της διεθνούς προστασίας. Κατά συνέπεια, το κράτος μέλος δεν μπορεί να χορηγήσει επικουρική προστασία επ' αυτής της βάσεως χωρίς να παραβιάσει το άρθρο 3 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ.

Ωστόσο, το ΔΕΕ έκρινε περαιτέρω ότι το κράτος μέλος μπορεί, βάσει της εθνικής του νομοθεσίας, να χορηγήσει δικαίωμα διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους που δεν σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής, όπως όταν η επιστροφή υπηκόου τρίτης χώρας συνιστά παραβίαση του δικαιώματος του εν λόγω προσώπου στην ιδιωτική ζωή, ιδίως λόγω της διακοπής των δεσμών του με το σχετικό κράτος μέλος. Εντούτοις, ένα τέτοιο καθεστώς δεν πρέπει να συγχέεται με το καθεστώς πρόσφυγα ή την επικουρική προστασία κατά την έννοια της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ. Το Δικαστήριο τόνισε τέλος ότι, μολονότι το άρθρο 5 της οδηγίας για την επιστροφή δεν αναφέρεται ρητά στο δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής μεταξύ των παραγόντων που πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας, αυτά εξακολουθούν να υπέχουν υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων που εγγυάται ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να εκδοθεί απόφαση επιστροφής ή διαταγή απομάκρυνσης οσάκις αυτή συνιστά παραβίαση του δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής.

Η απόφαση αυτή παρέχει πληροφορίες σχετικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ του πλαισίου της ΕΕ που διέπει τη διεθνή προστασία και της διακριτικής ευχέρειας που διατηρούν τα κράτη μέλη όσον αφορά τη χορήγηση εθνικών μορφών προστασίας, ειδικότερα σε περιπτώσεις που εμπλέκονται ζητήματα θεμελιωδών δικαιωμάτων, στις οποίες η ΕΣΔΑ τα ενθαρρύνει να θεσπίζουν ευνοϊκότερες διατάξεις. Επιπλέον, όταν προβάλλεται σε εθνικό επίπεδο ο ισχυρισμός ότι η επιστροφή θα είχε ως αποτέλεσμα την παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή σύμφωνα με το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, τα κράτη μέλη πρέπει να αξιολογούν εάν πρόκειται να υπάρξει σοβαρή παρέμβαση στα δικαιώματα αυτά, οπότε εφαρμόζεται η πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ.

4.3. Δυνατότητα παράτασης της προθεσμίας για την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας λόγω ταχείας και σημαντικής αύξησης του αριθμού των αιτήσεων

Στην απόφαση σχετικά με το κατά πόσον η ταχεία και σημαντική αύξηση του αριθμού των αιτήσεων μπορεί να δικαιολογήσει παράταση της εξαμήνης προθεσμίας για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας, επί της υπόθεσης [Υφυπουργός Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \(Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid\) κατά X \[Zimir\]](#) (C-662/23, 8 Μαΐου 2025), το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι βάσει του άρθρου 31 παράγραφος 3 στοιχείο β) της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου η αποφαινόμενη αρχή μπορεί να παρατείνει την προθεσμία κατά εννέα μήνες λόγω σημαντικής αύξησης του αριθμού των αιτήσεων εντός σύντομου χρονικού διαστήματος σε σύγκριση με τη συνήθη και προβλέψιμη τάση στο κράτος μέλος. Ωστόσο, η προθεσμία δεν μπορεί να παραταθεί όταν παρατηρείται σταδιακή αύξηση του αριθμού των αιτήσεων εντός παρατεταμένου χρονικού διαστήματος. Το δικαστήριο διευκρίνισε περαιτέρω ότι άλλες περιστάσεις που σχετίζονται με πρακτικές δυσχέρειες για την ολοκλήρωση της διαδικασίας εξέτασης εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας, όπως είναι η ύπαρξη σημαντικού όγκου αιτήσεων που έχουν υποβληθεί προγενέστερα και των οποίων εκκρεμεί η εξέταση ή η έλλειψη προσωπικού της αποφαινόμενης αρχής, δεν μπορούν να δικαιολογήσουν μια τέτοια παράταση.

Ο Ολλανδός Υφυπουργός Δικαιοσύνης και Ασφάλειας παρέτεινε κατά εννέα μήνες την προθεσμία για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας που υπέβαλε Τούρκος υπήκοος στις Κάτω Χώρες. Ο αιτών κοινοποίησε στον Υφυπουργό έγγραφο ειδοποίησης περί

μη εκπλήρωσης των καθηκόντων του, καθόσον δεν είχε ληφθεί απόφαση εντός της εξάμηνης προθεσμίας που προβλέπεται στο άρθρο 31 παράγραφος 3 στοιχείο β) της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, και, ελλείψει απάντησης, άσκησε προσφυγή ενώπιον του πρωτοδικείου Χάγης. Το τελευταίο έκρινε ότι η παράταση ήταν παράνομη και κάλεσε τον υφυπουργό να διεξαγάγει την αρχική ακρόαση εντός οκτώ εβδομάδων και να αποφανθεί επί της αιτήσεως εντός οκτώ εβδομάδων από την ακρόαση, υπό την απειλή επιβολής χρηματικής ποινής.

Κατόπιν έφεσης του Υφυπουργού κατά της ως άνω αποφάσεως, το Συμβούλιο της Επικρατείας ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο ΔΕΕ προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 31 παράγραφος 3 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, με τα οποία ζητούσε να διευκρινιστούν τα ακόλουθα ζητήματα:

- κατά πόσον η αποφαινόμενη αρχή μπορεί να παρατείνει την εξάμηνη προθεσμία για την εξέταση των αιτήσεων όταν η αύξηση του αριθμού των αιτήσεων συμβαίνει σταδιακά κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, γεγονός που δυσχεραίνει την περάτωση της διαδικασίας εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας και με ποιον τρόπο πρέπει να ερμηνεύεται ο όρος «ταυτόχρονα»·
- να διευκρινιστεί βάσει ποίων κριτηρίων πρέπει να κριθεί αν υπάρχει «μεγάλος αριθμός» αιτήσεων διεθνούς προστασίας, αν υπάρχει χρονικός περιορισμός όσον αφορά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο πρέπει να υπάρξει αύξηση του αριθμού των αιτήσεων διεθνούς προστασίας· και
- κατά πόσον άλλες περιστάσεις, όπως είναι η ύπαρξη σημαντικού όγκου αιτήσεων που έχουν υποβληθεί προγενέστερα και των οποίων εκκρεμεί η εξέταση ή η έλλειψη προσωπικού της αποφαινόμενης αρχής, μπορούν να ληφθούν υπόψη στην εν λόγω αξιολόγηση.

Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι επιτρέπεται η παράταση της εξάμηνης προθεσμίας για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου, εφόσον πληρούνται τρεις σωρευτικές και αλληλένδετες προϋποθέσεις:

- i) Οι αιτήσεις διεθνούς προστασίας πρέπει να υποβάλλονται ταυτόχρονα, δηλαδή «εντός σύντομου χρονικού διαστήματος», όπως επισημαίνει η γενική εισαγγελέας Medina στις [προτάσεις](#) της. Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η απαίτηση αυτή δεν ισχύει για περιπτώσεις στις οποίες η αύξηση των αιτήσεων πραγματοποιείται σταδιακά εντός παρατεταμένου χρονικού διαστήματος.
- ii) Οι αιτήσεις πρέπει να υποβάλλονται από μεγάλο αριθμό υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, συνεπώς πρέπει να έχει σημειωθεί σημαντική αύξηση του αριθμού των αιτήσεων εντός σύντομου χρονικού διαστήματος σε σύγκριση με τη συνήθη και προβλέψιμη τάση στο κράτος μέλος, όπως παρατήρησε και η γενική εισαγγελέας Medina. Η αξιολόγηση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται βάσει συγκριτικής αναλύσεως στατιστικών στοιχείων και εξέτασης των σύγχρονων και παρελθοντικών στατιστικών τάσεων, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ο αριθμός των αιτούντων είναι ασυνήθιστα υψηλός.
- iii) Στην πράξη, λοιπόν, πρέπει να καθίσταται πολύ δύσκολη η ολοκλήρωση της διαδικασίας εντός της προθεσμίας των έξι μηνών. Η ύπαρξη πρακτικών δυσχερειών πρέπει να αξιολογείται σε σχέση με τις υποχρεώσεις του κράτους μέλους που απορρέουν από το άρθρο 4 παράγραφος 1 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

Το ολλανδικό Υπουργείο Ασύλου και Μετανάστευσης [επιβεβαίωσε](#) ότι η άρση της παρατάσης της προθεσμίας για τη λήψη αποφάσεων επί αιτήσεων ασύλου επηρέασε σχεδόν 18 250 εκκρεμείς υποθέσεις.

Πρόσφατα, το ΔΕΕ εξέτασε τη δυνατότητα χορήγησης επανειλημμένων και διαδοχικών παρατάσεων της προθεσμίας εξέτασης αιτήσεων διεθνούς προστασίας στην απόφαση επί της υπόθεσης [Υφυπουργός Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \(Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid κατά X](#) [Safita] (C-489/24, 5 Μαρτίου 2026). Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι εν λόγω παρατάσεις είναι επιτρεπτές όταν το κράτος μέλος, παρά τις προσπάθειες που κατέβαλε για να αντιμετωπίσει την ταυτόχρονη εισροή αιτήσεων διεθνούς προστασίας, δεν διέθετε επαρκή χρόνο για να παράσχει στην αποφαινόμενη αρχή κατάλληλα μέσα, εφόσον η συνολική διάρκεια δεν υπερβαίνει ούτε τον χρόνο που είναι αναγκαίος για την τήρηση της υποχρέωσης αυτής ούτε τη μέγιστη προθεσμία των 21 μηνών από την κατάθεση της αίτησης διεθνούς προστασίας.

4.4. Αποκλεισμός από τη διεθνή προστασία λόγω διάπραξης σοβαρού μη πολιτικού εγκλήματος

Το ΔΕΕ διευκρίνισε την ερμηνεία του σχετικά με τον αποκλεισμό από τη διεθνή προστασία, λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο της επανένταξης και της έκτισης της ποινής που επιβλήθηκε λόγω της διάπραξης σοβαρού μη πολιτικού εγκλήματος. Η απόφαση του ΔΕΕ επί της υπόθεσης [Κ. Λ. κατά Τμήματος μετανάστευσης που υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών της Δημοκρατίας της Λιθουανίας](#) [Galte] (C-63/24, 30 Απριλίου 2025) αφορούσε αιτούντα που υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας στη Λιθουανία, επικαλούμενος πολιτική δίωξη στη Λευκορωσία. Στον εν λόγω αιτούντα δεν χορηγήθηκε διεθνής προστασία λόγω της διάπραξης σοβαρού μη πολιτικού εγκλήματος. Το περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο του Βίλνιους απέρριψε την προσφυγή του, και στη συνέχεια ο αιτών άσκησε έφεση ενώπιον του Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, το οποίο υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ που αφορούσε το ακόλουθο ζήτημα:

αν για την εφαρμογή της ρήτρας αποκλεισμού βάσει του άρθρου 12 παράγραφος 2 στοιχείο β) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ, σε συνδυασμό με το άρθρο 18 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ήδη εκτεθείσα από τον αιτούντα ποινή για το αδίκημα.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι, δεδομένου ότι η αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ δεν ορίζει την έννοια του σοβαρού εγκλήματος, ο όρος πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με την συνήθη έννοιά του και υπό το πρίσμα του πλαισίου και των στόχων της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ, καθώς και της Σύμβασης για τους πρόσφυγες. Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι το άρθρο 12 παράγραφος 2 στοιχείο β) αφορά πράξεις που διαπράχθηκαν στο παρελθόν και επισήμανε ότι, ενώ η έννοια του εγκλήματος αναφέρεται σε περιστατικά που ανάγονται στον χρόνο τέλεσής του, η αξιολόγηση του κατά πόσον το εν λόγω έγκλημα είναι «σοβαρό» περιλαμβάνει ένα στοιχείο εκτίμησης που μπορεί να μεταβληθεί με την πάροδο του χρόνου. Συνεπώς, δεν αποκλείεται η εκτίμηση της σοβαρότητας μιας αξιόποινης πράξης να είναι διαφορετική αναλόγως του αν διενεργείται κατά τον χρόνο τελέσεως της πράξης ή κατά τον χρόνο εξέτασης της αιτήσεως διεθνούς προστασίας. Το ΔΕΕ τόνισε ότι σκοπός του άρθρου είναι να αποκλείονται από το καθεστώς του πρόσφυγα πρόσωπα τα οποία δεν κρίνονται άξια της προστασίας που αυτό συνεπάγεται και να αποτρέπεται το ενδεχόμενο η παροχή αυτής της προστασίας να δώσει στους δράστες ορισμένων σοβαρών εγκλημάτων τη δυνατότητα να αποφύγουν την ποινική τους ευθύνη.

Όσον αφορά τους αιτούντες που έχουν εκτίσει την ποινή τους, το ΔΕΕ επισήμανε ότι ο αποκλεισμός δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από τον σκοπό που συνίσταται στην αποτροπή του ενδεχομένου να αποφύγει το εν λόγω πρόσωπο την ποινική ευθύνη του για το συγκεκριμένο έγκλημα. Ταυτόχρονα, η τέλεση σοβαρών αδικημάτων δεν καθιστά κατ' ανάγκην τον δράστη ανάξιο διεθνούς προστασίας στο διηνεκές, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, η πιθανή επανένταξή του. Το ΔΕΕ επισήμανε ότι ο αποκλεισμός ενός προσώπου από το καθεστώς του πρόσφυγα δεν πρέπει να είναι αυτόματος και ότι απαιτείται, για κάθε περίπτωση ατομικά, ατομική αξιολόγηση των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως το είδος και η σοβαρότητα του αδικήματος, η επιβληθείσα και εκτιθείσα ποινή, ο χρόνος που έχει παρέλθει από τη διάπραξη του αδικήματος, η συμπεριφορά του αιτούντος κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου και η τυχόν επιδειχθείσα μεταμέλεια.

Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το γεγονός ότι ο αιτών έχει εκτίσει την ποινή του συνιστά στοιχείο το οποίο πρέπει κατ' ανάγκην να λαμβάνεται υπόψη από την αρμόδια εθνική αρχή κατά την εκ μέρους της εξέταση των περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης. Ωστόσο, αυτό δεν συνιστά, αφ' εαυτού, εμπόδιο για την εφαρμογή της ρήτρας αποκλεισμού που προβλέπεται στο άρθρο 12 παράγραφος 2 στοιχείο β) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ.

4.5. Ανάκληση ή άρνηση χορήγησης καθεστώτος προστασίας πρόσφυγα για εύλογους λόγους από τους οποίους προκύπτει ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο αποτελεί απειλή για την εθνική ασφάλεια

Το ΔΕΕ ανέπτυξε τη νομολογία του σχετικά με την εθνική ασφάλεια αποφαινόμενο ότι πράξεις που διαπράχθηκαν πριν από την είσοδο στη χώρα υποδοχής μπορούν να αποτελέσουν βάση για την άρνηση ή την ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα, ανεξάρτητα από το αν οι πράξεις αυτές συνιστούν λόγους αποκλεισμού. Στην υπόθεση [Κ.Α.Μ. κατά Κυπριακής Δημοκρατίας](#) (C-454/23, 27 Φεβρουαρίου 2025), το ΔΕΕ ερμήνευσε το άρθρο 14 παράγραφοι 4 και 5 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ στην περίπτωση μαροκινού υπηκόου του οποίου το αίτημα διεθνούς προστασίας απορρίφθηκε με το σκεπτικό ότι ενείχε κίνδυνο για την κοινωνία και την ασφάλεια της Κύπρου, παρότι συνέτρεχαν σοβαροί λόγοι για να θεωρηθεί ότι θα υφίστατο δίωξη κατά την επιστροφή του στο Μαρόκο. Στην απόφαση ελήφθη υπόψη επιστολή του Γραφείου Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας της Κύπρου, στην οποία αναφερόταν ότι ο αιτών είχε αναγνωρισθεί ως πρόσωπο που συμμετείχε σε επιχειρησιακές δραστηριότητες τρομοκρατικής οργάνωσης.

Ο αιτών άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης ενώπιον της Αναθεωρητικής Αρχής Προσφύγων της Κύπρου και, μετά την απόρριψή της, ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου Διεθνούς Προστασίας (ΔΔΔΠ) της Κύπρου. Το ΔΔΔΠ ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε ερωτήματα στο ΔΕΕ για την έκδοση προδικαστικής απόφασης, με τα οποία ζητούσε να διευκρινιστούν τα ακόλουθα ζητήματα:

- Το άρθρο 14 παράγραφος 4 στοιχείο α) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ επιτρέπει την ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα βάσει πράξεων ή συμπεριφοράς που διαπράχθηκαν πριν από την είσοδό τους στο κράτος μέλος υποδοχής και οι οποίες δεν εμπίπτουν στους λόγους αποκλεισμού·
- κατά πόσο μια τέτοια ερμηνεία είναι συμβατή με το άρθρο 18 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 78 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)· και
- ερμηνεία της έννοιας του «κινδύνου για την ασφάλεια του κράτους» σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 4 στοιχείο α) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ, ιδίως σχετικά με

το αν η έννοια αυτή μπορεί να περιλαμβάνει συμπεριφορά εκτός του οικείου κράτους μέλους.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι πράξεις ή συμπεριφορές στις οποίες προέβη ο αιτών πριν από την είσοδό του στο έδαφος του κράτους μέλους μπορούν να ληφθούν υπόψη κατά τη λήψη απόφασης σχετικά με τη χορήγηση ή την ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα. Επισήμανε ότι δεν έχει σημασία αν οι εν λόγω πράξεις και συμπεριφορές συνιστούν λόγους αποκλεισμού από την ιδιότητα του πρόσφυγα, οι οποίοι προβλέπονται ρητά στο άρθρο 1 ΣΤ της Σύμβασης για τους πρόσφυγες και στο άρθρο 12 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ. Κατά τη στάθμιση του κινδύνου που συνιστά ο πρόσφυγας για την ασφάλεια του κράτους μέλους υποδοχής και των συνεπειών που θα έχει για την κατάστασή του η ανάκληση ή η άρνηση χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι δεν είναι απαραίτητο να αποδειχθεί ότι ο βαθμός σοβαρότητας κινδύνου φθάνει το όριο που απαιτείται για την επαναπροώθηση σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης για τους πρόσφυγες.

Αφού επισήμανε ότι η ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα δεν έχει ως αποτέλεσμα ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας να χάνει την ιδιότητα του πρόσφυγα, το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 14 παράγραφοι 4 και 5 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι προσθέτει νέους λόγους αποκλεισμού από την ιδιότητα του πρόσφυγα σε εκείνους τους οποίους προβλέπει το άρθρο 12 παράγραφος 2 της οδηγίας και το άρθρο 1 ΣΤ της σύμβασης για τους πρόσφυγες. Το συμπέρασμα αυτό δεν επηρεάζει την ισχύ του άρθρου 14 παράγραφοι 4 και 5 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ υπό το πρίσμα του άρθρου 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ και του άρθρου 18 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι αρχές που θεσπίζονται στην απόφαση αυτή έχουν ήδη εφαρμοστεί από εθνικά δικαστήρια: από το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Αυστρίας σε [υπόθεση](#) που αφορούσε την αξιολόγηση αποκλεισμού από το καθεστώς πρόσφυγα λόγω κινδύνου για την εθνική ασφάλεια ενός Αφγανού αιτούντος που πάσχει από ψυχική ασθένεια και έχει καταδικαστεί στο παρελθόν για βαριά ποινικά αδικήματα· και από το Ιταλικό Ακυρωτικό Δικαστήριο σε [υπόθεση](#) που αφορούσε την ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα ενός Αλγερινού υπηκόου λόγω κινδύνου για την εθνική ασφάλεια, κατόπιν συναγερμού ασφαλείας σχετικά με βίαιο και απειλητικό περιεχόμενο πολιτικού και θρησκευτικού χαρακτήρα που κοινοποιήθηκε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

5. Οι υλικές συνθήκες υποδοχής

Στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης πίεσης στα συστήματα υποδοχής αρκετών κρατών μελών⁸ και των προετοιμασιών για την εφαρμογή του συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο, το οποίο θα απαιτήσει νομικές και πρακτικές προσαρμογές σε εθνικό επίπεδο, το ΔΕΕ εξέδωσε δύο αποφάσεις που διευκρινίζουν βασικές διατάξεις της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής, συγκεκριμένα όσον αφορά την υποχρέωση των κρατών μελών να παρέχουν συνθήκες υποδοχής κατά τη διάρκεια εισροών αιτούντων διεθνή προστασία, καθώς και το κατά πόσον τα κράτη μέλη δύνανται να ανακαλέσουν τις υλικές συνθήκες υποδοχής όταν απορρίπτεται αίτημα μεταφοράς σε άλλο κέντρο υποδοχής.

⁸ Βλ. [Έκθεση για το άσυλο 2025](#) του ΕΥΑΑ.

5.1. Κάλυψη βασικών αναγκών σε περιόδους εισροής αιτούντων διεθνή προστασία

Στην υπόθεση [S.A., R.J. κατά Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth, Ireland, Attorney General](#) (C-97/24, 1 Αυγούστου 2025), το ΔΕΕ αποφάνθηκε σχετικά με τις υποχρεώσεις των κρατών μελών να καλύπτουν βασικές ανάγκες των αιτούντων διεθνή προστασία σε περιόδους απρόβλεπτης και αναπόδραστης εισροής αιτούντων διεθνή προστασία, παρέχοντας καθοδήγηση σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 18 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής.

Σε δύο αιτούντες από το Αφγανιστάν και την Ινδία δεν εξασφαλίστηκαν επαρκείς υλικές συνθήκες υποδοχής στην Ιρλανδία. Ενώ οι ιρλανδικές αρχές έδωσαν σε έκαστον εξ αυτών μόνον ένα δελτίο αξίας 25 ευρώ, δεν τους χορήγησαν κατάλυμα διότι στα κέντρα υποδοχής για αιτούντες άσυλο υπήρχε πληρότητα, παρά τη διαθεσιμότητα ατομικών και προσωρινών καταλυμάτων. Χωρίς διαμονή, οι δύο αιτούντες δεν είχαν δικαίωμα να λάβουν το επίδομα ημερήσιων εξόδων που προβλέπεται από την ιρλανδική νομοθεσία.

Οι προσφεύγοντες άσκησαν αγωγές ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου, Ιρλανδία) κατά του Υπουργού και του Γενικού Εισαγγελέα, με αίτημα την αποκατάσταση της ζημίας που, όπως ισχυρίστηκαν, υπέστη έκαστος εξ αυτών λόγω της μη παροχής στέγης, τροφής, νερού και άλλων υλικών συνθηκών υποδοχής ανταποκρινόμενων στις βασικές τους ανάγκες. Παρότι ο Υπουργός και ο Γενικός Εισαγγελέας αναγνώρισαν ότι υπήρξε παράβαση των εθνικών κανόνων για την εφαρμογή της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής και του άρθρου 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω της μη παροχής υλικών συνθηκών υποδοχής στους αιτούντες επί πολλές εβδομάδες, υποστήριξαν ότι, καθώς η εν λόγω παράβαση οφειλόταν σε ανωτέρα βία, δεν πρέπει να θεωρηθεί «κατάφωρη», προκειμένου να θεμελιωθεί αξίωση αποζημίωσης. Ο Υπουργός και ο Γενικός Εισαγγελέας υποστήριξαν ότι η ικανότητα στέγασης των αιτούντων διεθνή προστασία είχε εξαντληθεί λόγω της αιφνίδιας αφίξεως πρωτοφανούς αριθμού υπηκόων τρίτων χωρών αιτούμενων προσωρινή ή διεθνή προστασία. Το Ανώτατο Δικαστήριο ζήτησε από το ΔΕΕ να διευκρινίσει το ακόλουθο ζήτημα:

κατά πόσον μπορεί να γίνει επίκληση ανωτέρας βίας ως αμυντικός ισχυρισμός σε αξίωση αποζημίωσης βάσει του δικαίου της ΕΕ για παραβίαση υποχρεώσεων που απορρέουν από την αναδιατυπωμένη οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής, η οποία απονέμει σε ιδιώτες δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων που απορρέουν από το άρθρο 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ποια είναι ή έκταση και τα όρια του εν λόγω αμυντικού ισχυρισμού.

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι ένα κράτος μέλος το οποίο δεν διασφάλισε, επί πολλές εβδομάδες, την πρόσβαση στις υλικές συνθήκες υποδοχής δεν μπορεί να απαλλαγεί από την ευθύνη την οποία υπέχει βάσει του δικαίου της Ένωσης επικαλούμενο την προσωρινή εξάντληση των δυνατοτήτων στεγάσεως λόγω εισροής υπηκόων τρίτων χωρών που ζητούσαν προσωρινή ή διεθνή προστασία η οποία, εκ του λόγου ότι ήταν μεγάλη και αιφνίδια, ήταν απρόβλεπτη και αναπόδραστη. Το δικαστήριο υπενθύμισε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 17 και το άρθρο 2 στοιχείο ζ) της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να μεριμνούν ώστε οι υλικές συνθήκες υποδοχής, οι οποίες περιλαμβάνουν την παροχή στέγης, τροφής και ρουχισμού, σε είδος ή υπό μορφή οικονομικού βοηθήματος ή δελτίων, ή συνδυασμό των τριών, καθώς και ένα βοήθημα για τα καθημερινά έξοδα, να είναι διαθέσιμες στους αιτούντες διεθνή προστασία κατά την υποβολή της αίτησής τους. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως για τον

καθορισμό, κατά τρόπο συγκεκριμένο, της μορφής και του επιπέδου των υλικών συνθηκών υποδοχής που παρέχουν. Ωστόσο, η μη παροχή υλικών συνθηκών υποδοχής σε αιτούντα ο οποίος δεν διαθέτει επαρκή μέσα, έστω και προσωρινώς, συνιστά πρόδηλη και σοβαρή υπέρβαση του εν λόγω περιθωρίου εκτιμήσεως. Ως εκ τούτου, η μη παροχή των εν λόγω υλικών συνθηκών υποδοχής είναι ικανή να συνιστά κατάφωρη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, ικανή να στοιχειοθετήσει την ευθύνη του κράτους μέλους.

Όσον αφορά την ανωτέρα βία, το ΔΕΕ παρέπεμψε στο άρθρο 18 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής, το οποίο εισάγει καθεστώς εξαιρέσεων για τις υλικές συνθήκες υποδοχής και υπενθύμισε ότι η παρέκκλιση μπορεί να εφαρμοστεί μόνο κατ' εξαίρεση, σε δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις, και για εύλογη χρονική περίοδο η οποία είναι όσο το δυνατόν συντομότερη. Συνεπώς, σύμφωνα με τις [προτάσεις](#) της γενικής εισαγγελέα Medina, το ΔΕΕ επισήμανε ότι το καθεστώς εξαιρέσεων εφαρμόζεται όταν η προσωρινή εξάντληση των δυνατοτήτων στέγασης δεν είναι αντικειμενικώς δυνατόν να αποφευχθεί από κράτος μέλος που επιδεικνύει εύλογη επιμέλεια, ιδίως όταν η εξάντληση αυτή οφείλεται σε μεγάλη και αιφνίδια εισροή υπηκόων τρίτων χωρών αιτουμένων προσωρινή ή διεθνή προστασία, η οποία είναι απρόβλεπτη και αναπόδραστη. Ωστόσο, ακόμη και σε αυτήν την περίπτωση, η αναδιατυπωμένη οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής προβλέπει ότι τα κράτη μέλη πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να καλύπτουν τις βασικές ανάγκες των αιτούντων, σύμφωνα με την υποχρέωση σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που κατοχυρώνεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Ομοίως, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλεστεί την προσωρινή εξάντληση των δυνατοτήτων στέγασης για να υποστηρίξει ότι η μη συμμόρφωσή του προς την αναδιατυπωμένη οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής δεν είναι κατάφωρη ώστε να θεμελιώνεται δικαίωμα αποζημιώσεως. Το συμπέρασμα αυτό συνάδει με τις [γραπτές παρατηρήσεις](#) της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), στις οποίες επισημαίνεται ότι η ανωτέρα βία που οφείλεται στην προσωρινή εξάντληση των δυνατοτήτων στέγασης δεν μπορεί να προβληθεί ως αμυντικός ισχυρισμός κατά αγωγής αποζημίωσης λόγω μη εξασφάλισης των βασικών αναγκών των αιτούντων σύμφωνα με την αναδιατυπωμένη οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής. Στην εν λόγω υπόθεση, το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Ιρλανδία δεν απέδειξε ότι αδυνατούσε να παράσχει κατάλυμα εκτός του συστήματος που προβλέπεται κανονικά για την υποδοχή υπηκόων τρίτων χωρών ή να τους χορηγήσει χρηματικά επιδόματα ή δελτία επαρκούς αξίας ώστε να τους εξασφαλισθούν αξιοπρεπείς συνθήκες διαβιώσεως.

5.2. Ανάκληση των υλικών συνθηκών υποδοχής όταν ο αιτών αρνείται τη μεταφορά του σε άλλο κέντρο φιλοξενίας

Το ΔΕΕ διευκρίνισε περαιτέρω τους όρους που διέπουν την ανάκληση των υλικών συνθηκών υποδοχής στην απόφασή του επί της υπόθεσης [AF, BF κατά Υπουργείου Εσωτερικών \(Ministero dell' Interno\)](#) [Sidi Bouzid] (C-184/24, 18 Δεκεμβρίου 2025). Η υπόθεση αφορούσε έναν πατέρα και το τέκνο του που αρνήθηκαν επανειλημμένως τη διαταχθείσα για οργανωτικούς λόγους μεταφορά τους από ένα κέντρο φιλοξενίας σε άλλο, με αποτέλεσμα να ανακληθούν οι συνθήκες υποδοχής τους συνεπεία της εν λόγω άρνησης. Το διοικητικό πρωτοδικείο Περιφέρειας Λομβαρδίας υπέβαλε αίτηση προδικαστικής απόφασης στο ΔΕΕ, προκειμένου να διευκρινιστεί το ακόλουθο ζήτημα:

εάν, σύμφωνα με το άρθρο 20 παράγραφος 1 στοιχείο α) της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής, ένα κράτος μέλος μπορεί να ανακαλέσει το σύνολο των υλικών συνθηκών υποδοχής όσον αφορά αιτούντα διεθνή προστασία ο

οποίος αρνείται τη μεταφορά του σε κέντρο φιλοξενίας διαφορετικό από εκείνο στο οποίο διαμένει, ακόμη και αν, συνεπεία της ανάκλησης αυτής, ο αιτών δεν είναι πλέον σε θέση να αντιμετωπίσει τις βιοτικές ανάγκες του ιδίου και της οικογένειάς του.

Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η άρνηση συμμόρφωσης προς τη μεταφορά σε άλλο κέντρο φιλοξενίας δεν εμπίπτει, καταρχήν, στην έννοια της εγκατάλειψης του τόπου διαμονής βάσει του άρθρου 20 παράγραφος 1 στοιχείο α) της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής, ούτε μπορεί να θεωρηθεί, αυτή καθαυτή, σιωπηρή ανάκληση της αίτησης διεθνούς προστασίας. Ωστόσο, μια τέτοια συμπεριφορά μπορεί, ανάλογα με τις περιστάσεις της υπόθεσης, να δικαιολογεί την επιβολή μέτρου κύρωσης, σύμφωνα με το άρθρο 20 παράγραφος 4 της οδηγίας.

Όσον αφορά την έννοια των «σοβαρών παραβάσεων των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας», το δικαστήριο επισήμανε ότι η αναδιατυπωμένη οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής δεν ορίζει το περιεχόμενο της εν λόγω έννοιας. Επομένως, εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στους σχετικούς κανόνες. Η μη τήρηση των υποχρεώσεων μπορεί να οδηγήσει σε επιβολή κυρώσεων, υπό την προϋπόθεση ότι η παράβαση παρουσιάζει ορισμένο βαθμό σοβαρότητας. Το δικαστήριο διευκρίνισε ότι η έννοια των «κανόνων των κέντρων φιλοξενίας» πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως, ώστε να καλύπτει το σύνολο των εφαρμοστέων στα κέντρα αυτά κανόνων τους οποίους πρέπει να τηρούν οι αιτούντες διεθνή προστασία κατά τη διάρκεια της διαμονής τους σε αυτά. Συνεπώς, η συνέχιση της παραμονής αιτούντος σε κέντρο φιλοξενίας, ενώ έχει εκδοθεί απόφαση μεταφοράς του σε άλλο κέντρο, ενδέχεται να συνιστά παράβαση των κανόνων που ισχύουν για το πρώτο κέντρο. Η σοβαρότητα της παράβασης αυτής πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα του συνόλου των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης και, ιδίως, της διάρκειας της παράνομης παραμονής στον επικείμενο χώρο στέγασης, της επιμονής που επιδεικνύει ο αιτών παραμένοντας σε αυτόν, των μέτρων που έχουν ήδη ληφθεί έναντι του αιτούντος διεθνή προστασία με σκοπό τη συμμόρφωσή του προς την απόφαση μεταφοράς και των αρνητικών συνεπειών που η εν λόγω συμπεριφορά συνεπάγεται για το εθνικό σύστημα υποδοχής.

Με βάση την κεφαλαιώδους σημασίας απόφασή του επί της υπόθεσης [Zubair Haqbin κατά Βελγίου](#) (C-233/18, 12 Νοεμβρίου 2019), το ΔΕΕ επανέλαβε ότι, κατά την επιβολή περιορισμού των υλικών συνθηκών υποδοχής (συμπεριλαμβανομένης της ανάκλησης ή του περιορισμού του βοηθήματος για τα καθημερινά έξοδα), η αρμόδια εθνική αρχή πρέπει να εξασφαλίζει υπό οιοσδήποτε συνθήκες ότι η κύρωση είναι, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαιτερότητας της κατάστασης του αιτούντος διεθνή προστασία και του συνόλου των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης, σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας και δεν θίγει την αξιοπρέπεια του αιτούντος. Η απαίτηση ισχύει ιδιαίτερα όταν ο αιτών είναι γονέας μόνος με ανήλικο παιδί, δηλαδή ευάλωτο πρόσωπο κατά την έννοια της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα των κρατών μελών, τα οποία πρέπει να λαμβάνουν δεόντως υπόψη την ποιότητα ζωής και την κοινωνική ανάπτυξη του ανηλίκου, με απόδοση ιδιαίτερης προσοχής στο υπόβαθρο του ανηλίκου, καθώς και τα ζητήματα ασφάλειας και προστασίας του.

Συνεπώς, το ΔΕΕ έκρινε ότι οι εθνικές αρχές δεν μπορούν να ανακαλέσουν το σύνολο των υλικών συνθηκών υποδοχής όσον αφορά αιτούντα διεθνή προστασία ο οποίος αρνείται τη μεταφορά του σε κέντρο φιλοξενίας. Ωστόσο, μπορούν να επιβάλλουν κυρώσεις, όπως είναι ο περιορισμός των υλικών συνθηκών υποδοχής, όταν η επανειλημμένη άρνησή του συνιστά

σοβαρή παράβαση των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας, κατά την έννοια του άρθρου 20, παράγραφος 4, της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής, υπό την προϋπόθεση ότι η απόφαση λαμβάνεται σε ατομική, αντικειμενική και αμερόληπτη βάση και υπό το πρίσμα της ειδικής κατάστασης του αιτούντος, και ότι εξασφαλίζεται αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης και πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σύμφωνα με το άρθρο 20 παράγραφος 5.

Για λεπτομερή ανάλυση της νομολογίας για το άσυλο όσον αφορά τις υλικές συνθήκες υποδοχής, βλ. την έκθεση του ΕΥΑΑ [Jurisprudence on Material Reception Conditions in Asylum – Sanctions, Reductions and Withdrawals \(Νομολογία σχετικά με τις υλικές συνθήκες υποδοχής στο πλαίσιο του ασύλου – Κυρώσεις, περιορισμοί και ανακλήσεις\)](#) (Νοέμβριος 2024).

6. Μέτρα κράτησης

Το ΔΕΕ εξέτασε το ζήτημα της θέσης υπό κράτηση στην απόφασή του επί της υπόθεσης [GB κατά Υπουργού Ασύλου και Μετανάστευσης \(de Minister van Asiel en Migratie\) \[Adrar\]](#) (C-313/25 PPU, 4 Σεπτεμβρίου 2025), η οποία αφορούσε μέτρο επιστροφής⁹. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο καλείται να ελέγξει τη νομιμότητα της θέσης υπό κράτηση παρανόμως διαμένοντος υπηκόου τρίτης χώρας, ενόψει της απομάκρυνσής του σε εκτέλεση απόφασης επιστροφής που έχει καταστεί απρόσβλητη, οφείλει να εξετάσει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, αν η απομάκρυνση αντιβαίνει στην αρχή της μη επαναπροώθησης, καθώς και αν η απομάκρυνση προσκρούει σε λόγους που ανάγονται στο υπέρτερο συμφέρον του παιδιού και στην οικογενειακή ζωή (άρθρο 5 στοιχεία α) και β) της οδηγίας για την επιστροφή).

Σχετικά με το πλαίσιο της επιστροφής και της κράτησης διαλαμβάνουν και οι αποφάσεις που αναμένεται να εκδώσει το ΔΕΕ επί των υποθέσεων [C-218/25 \[Womrou\]](#) και [C-217/25 \[Wajir\]](#), οι οποίες παραπέμφθηκαν ενώπιόν του από το Περιφερειακό Δικαστήριο της Χάγης με έδρα το Άμστερνταμ. Οι υποθέσεις αφορούν την ερμηνεία της οδηγίας για την επιστροφή και, στο πλαίσιο της εξέτασής τους, τίθενται παρόμοια ερωτήματα σχετικά με την έννοια, τα πρότυπα και τους όρους των ειδικών χώρων κράτησης, ειδικότερα σε σχέση με το Συγκρότημα Δικαστικών Καταστημάτων Schiphol, το οποίο χρησιμοποιείται ταυτόχρονα για την κράτηση αιτούντων διεθνή προστασία και για την κράτηση ποινικών κρατουμένων.

Το 2025, το ιταλικό Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο υπέβαλε επίσης αίτηση προδικαστικής απόφασης σχετικά με τη θέση υπό κράτηση, η εξέταση της οποίας εκκρεμεί ενώπιον του ΔΕΕ στο πλαίσιο της υπόθεσης [C-414/25 \[Sedrata\]](#). Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε διευκρινίσεις σχετικά με το κατά πόσον η θέση υπό κράτηση υπηκόου τρίτης χώρας με βάση την εθνική νομοθεσία είναι συμβατή με τις απαιτήσεις του δικαίου της ΕΕ όταν η κράτηση διατάσσεται και υλοποιείται σε εγκαταστάσεις εκτός του ιταλικού εδάφους, βάσει του πρωτοκόλλου Ιταλίας-Αλβανίας.

Σε πρόσθετες αιτήσεις προδικαστικής απόφασης σχετικά με το πρωτόκολλο Ιταλίας-Αλβανίας, το Εφετείο της Ρώμης ζήτησε από το ΔΕΕ να διευκρινίσει αν η Ιταλία είχε την αρμοδιότητα να συνάψει διεθνή συμφωνία τέτοιου είδους ή αν η αρμοδιότητα αυτή ανήκει αποκλειστικά στην ΕΕ. Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, το αιτούν δικαστήριο έθεσε το

⁹ Βλ. σύνοψη της απόφασης στην ενότητα 11.1.

ερώτημα αν οι διατάξεις του πρωτοκόλλου είναι συμβατές με τους κανόνες και τις διαδικαστικές εγγυήσεις που διέπουν το άσυλο και τη θέση υπό κράτηση υπηκόων τρίτων χωρών στο πλαίσιο του ΚΕΣΑ. Οι υποθέσεις που εκκρεμούν είναι η [C-706/25](#) [Comeri] και η [C-707/25](#) [Sidilli].

7. Υποχρεωτικά προγράμματα κοινωνικής ενσωμάτωσης

Το ΔΕΕ σε τμήμα μείζονος συνθέσεως εξέδωσε την πρώτη του απόφαση σχετικά με τη συμβατότητα των υποχρεωτικών εξετάσεων κοινωνικής ενσωμάτωσης με το πλαίσιο του ΚΕΣΑ επί της υπόθεσης [T.G. κατά Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid](#) (C-158/23, 4 Φεβρουαρίου 2025), κατόπιν υποβολής αίτησης προδικαστικής απόφασης από το Συμβούλιο της Επικρατείας των Κάτω Χωρών σχετικά με τη εναρμόνιση του ολλανδικού συστήματος με την αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ.

Η υπόθεση αφορούσε υπήκοο Ερυθραίας, δικαιούχο διεθνούς προστασίας, ο οποίος απουσίασε από αρκετές υποχρεωτικές συνεδρίες κατάρτισης που αφορούσαν την κοινωνική ενσωμάτωση με αποτέλεσμα να αποτύχει επανειλημμένως στις εξετάσεις. Ο Ολλανδός Υπουργός Κοινωνικών Υποθέσεων και Εργασίας του επέβαλε πρόστιμο ύψους 500 ευρώ και τον υποχρέωσε να εξοφλήσει το δάνειο ύψους 10.000 ευρώ που του είχε χορηγηθεί για να καλύψει το κόστος του προγράμματος κοινωνικής ενσωμάτωσης. Ο αιτών της κύριας δίκης άσκησε προσφυγή ενώπιον του ολλανδικού Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο υπέβαλε στο ΔΕΕ τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα προς διευκρίνιση:

- Αν το άρθρο 34 της οδηγίας ΟΕΑΑ έχει την έννοια ότι αντίκειται σε εθνική ρύθμιση η οποία επιβάλλει στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας, επ' απειλή προστίμου, την υποχρέωση να συμμετάσχουν επιτυχώς σε εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης.
- Αν το άρθρο 34 της οδηγίας ΟΕΑΑ έχει την έννοια ότι αντίκειται σε εθνική διάταξη σύμφωνα με την οποία οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας βαρύνονται κατ' αρχήν οι ίδιοι με το συνολικό κόστος των προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης; και
- Αν ασκεί συναφώς επιρροή το γεγονός ότι οι εν λόγω δικαιούχοι μπορούν να λάβουν από το κράτος δάνειο για την πληρωμή των σχετικών εξόδων και ότι η οφειλή τους από το δάνειο διαγράφεται εάν συμμετάσχουν επιτυχώς στην εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης.

Το ΔΕΕ υπογράμμισε τη σημασία της απόκτησης γλωσσικών και κοινωνικών γνώσεων για την ενσωμάτωση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στο κράτος μέλος υποδοχής, ιδίως όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας και στην επαγγελματική κατάρτιση. Ταυτόχρονα, έκρινε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις συγκεκριμένες ανάγκες και την προσωπική κατάσταση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, μεταξύ άλλων την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, την οικονομική κατάσταση και την υγεία τους. Για την επιτυχία σε μια τέτοια εξέταση πρέπει να απαιτούνται γνώσεις στοιχειώδους επιπέδου, ενώ οι δικαιούχοι που έχουν ήδη πράγματι ενταχθεί στην κοινωνία θα πρέπει να εξαιρούνται, κατόπιν ατομικής αξιολόγησης. Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι η αποτυχία σε τέτοια εξέταση δεν πρέπει να συνεπάγεται αυτομάτως την επιβολή προστίμου, το οποίο μπορεί να επιβληθεί μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν υπάρχει διαρκής έλλειψη βούλησης ένταξης. Επιπλέον, το πρόστιμο δεν πρέπει να είναι τόσο υψηλό ώστε να συνεπάγεται υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση για τον δικαιούχο, λαμβανομένης υπόψη της προσωπικής και οικογενειακής κατάστασής του.

Το πρόστιμο που προβλέπεται από την ολλανδική νομοθεσία, το οποίο επιβάλλεται αυτομάτως και μπορεί να φθάσει τα 1.250 ευρώ, κρίθηκε από το ΔΕΕ ως προδήλως δυσανάλογο σε σχέση με τον σκοπό που επιδιώκει η νομοθεσία. Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι η απαίτηση, κατ' αρχήν, να βαρύνεται ο δικαιούχος με το σύνολο των εξόδων των μαθημάτων και των εξετάσεων του προγράμματος κοινωνικής ενσωμάτωσης υπονομεύει τον σκοπό διασφάλισης της αποτελεσματικής ένταξής του στην κοινωνία του κράτους μέλους υποδοχής, καθόσον του επιβάλλει υπέρμετρη επιβάρυνση, η οποία παρακωλύει όχι μόνο την ουσιαστική πρόσβασή του στο πρόγραμμα κοινωνικής ένταξης, αλλά και την εκ μέρους του άσκηση των λοιπών δικαιωμάτων που αντλεί από την αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ.

Μετά την απόφαση αυτή, το ολλανδικό Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι ο νόμος του 2013 για την κοινωνική ενσωμάτωση δεν ήταν συμβατός με το άρθρο 34 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ. Διευκρίνισε ότι το ίδιο συμπέρασμα ισχύει και για τον Νόμο περί Κοινωνικής Ενσωμάτωσης του 2021, ο οποίος τέθηκε εν τω μεταξύ σε ισχύ, δεδομένου ότι εξακολουθεί να επιβάλλει την υποχρέωση κοινωνικής ενσωμάτωσης και προβλέπει τη δυνατότητα επιβολής προστίμου ¹⁰.

8. Δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής

Το 2025, αρκετές αποφάσεις του ΔΕΕ διαλαμβάνουν σχετικά με το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής στο πλαίσιο του ασύλου, ενισχύοντας τον κεντρικό ρόλο της δικαστικής προστασίας στο πλαίσιο του ΚΕΣΑ. Η υπόθεση [Adrar](#) αφορούσε την επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησης στο πλαίσιο επιστροφής (βλ. [ενότητα 11.1](#)) και οι συνεκδικασθείσες υποθέσεις [Al Hoceima και Boghni](#) εξέτασαν τις έννομες συνέπειες της μη χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης βάσει της οδηγίας για την επιστροφή (βλ. [ενότητα 11.2](#)), ενώ η υπόθεση [Krasiliva](#) εξέτασε το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής για δικαιούχους προσωρινής προστασίας που προσβάλλουν απόφαση με την οποία απορρίπτεται αίτηση για τη χορήγηση άδειας διαμονής ως απαράδεκτη κατά την έννοια του άρθρου 8 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία (βλ. [ενότητα 10.1](#)). Αν και οι υποθέσεις αυτές αναλύονται λεπτομερέστερα στις αντίστοιχες ενότητες, δύο υποθέσεις που εξετάζονται παρακάτω αποσαφήνισαν την αρμοδιότητα του δικαστηρίου να διατάξει ιατρικές εξετάσεις στο πλαίσιο της άσκησης ενδίκων μέσων κατά αποφάσεων ασύλου, καθώς και την υποχρέωση αυτοπρόσωπης παράστασης του αιτούντος ενώπιον του δικαστηρίου.

8.1. Μια πλήρης και *ex nunc* εξέταση περιλαμβάνει την αρμοδιότητα του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου να διατάξει τη διενέργεια ιατρικής εξέτασης

Το ΔΕΕ διευκρίνισε για πρώτη φορά ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο είναι αρμόδιο, βάσει του άρθρου 46 παράγραφος 3 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, να διατάσσει ιατρικές εξετάσεις προκειμένου να διενεργηθεί πλήρης και *ex nunc* εξέταση της υπόθεσης για την οποία ασκήθηκε το ένδικο μέσο ¹¹. Στην υπόθεση [B.F. κατά Κυπριακής Δημοκρατίας \[Barouk\]](#) (C-283/24, 3 Απριλίου 2025), το ΔΕΕ έκρινε ότι ένα εθνικό

¹⁰ Κάτω Χώρες, Συμβούλιο της Επικρατείας [Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State], [Εκκαλών κατά Υπουργού Ασύλου και Μετανάστευσης \(de Minister van Asiel en Migratie\)](#), 202107906/2/V6, ECLI:NL:RVS:2025:3087, 9 Ιουλίου 2025.

¹¹ Βλ. επίσης μεταγενέστερη απόφαση του ΔΕΕ που εκδόθηκε το 2025 σχετικά με τον ορισμό της πλήρους και *ex nunc* εξέτασης: [LC \[Alace\] και CP \[Canpelli\] κατά τοπικής επιτροπής Ρώμης](#) (συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-758/24 και C-759/24, 1 Αυγούστου 2025).

πρωτοβάθμιο δικαστήριο που έχει επιληφθεί ενδίκου μέσου κατά αρνητικής απόφασης ασύλου μπορεί να διατάξει τη διενέργεια ιατρικής εξέτασης του αιτούντος άσυλο, εφόσον κρίνει ότι η εξέταση αυτή είναι απαραίτητη για την αξιολόγηση της αίτησης ασύλου.

Το Διοικητικό Δικαστήριο Διεθνούς Προστασίας (ΔΔΔΠ) της Κύπρου υπέβαλε αίτηση προδικαστικής απόφασης, αφού διαπίστωσε ότι η Κυπριακή Υπηρεσία Ασύλου δεν είχε διενεργήσει ιατρική ή ψυχολογική εξέταση στον αιτούντα, υπήκοο Λιβάνου, ο οποίος ισχυριζόταν ότι είχε υποστεί βασανιστήρια από τις μυστικές και στρατιωτικές υπηρεσίες του Λιβάνου. Το ΔΔΔΠ έκρινε ότι ήταν αδύνατο να αξιολογηθεί η αξιοπιστία του αιτούντος χωρίς ιατρική εξέταση. Το ΔΔΔΠ επισήμανε ότι βάσει του εθνικού δικαίου δεν έχει την εξουσία να παραπέμψει τον αιτούντα σε τέτοιες ιατρικές εξετάσεις, στοιχείο που επιβεβαιώνεται από πρόσφατη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου Κύπρου. Ως εκ τούτου, το ΔΔΔΠ μπορούσε μόνο να υποβάλει ερωτήσεις στην Υπηρεσία Ασύλου όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους δεν διενεργήθηκαν τέτοιες εξετάσεις και, ενδεχομένως, να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση εφόσον έκρινε ότι υπήρξε παράβαση.

Το ΔΕΕ επισήμανε ότι εθνική νομοθεσία η οποία δεν επιτρέπει σε πρωτοβάθμιο δικαστήριο να διατάξει, υπό την επιφύλαξη της συναινέσεως του αιτούντος, τη διενέργεια ιατρικής εξέτασης, μολονότι το δικαστήριο αυτό εκτιμά ότι η εν λόγω εξέταση είναι αναγκαία ή σκόπιμη για την εκτίμηση του βασίμου της αιτήσεως διεθνούς προστασίας, δεν πληροί την απαίτηση του άρθρου 46 παράγραφος 3 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου. Επιπλέον, το ΔΕΕ επισήμανε ότι νόμος ο οποίος περιορίζει τη δυνατότητα του δικαστηρίου να ακυρώσει την απόφαση της αποφαινόμενης αρχής για τον λόγο ότι η συγκεκριμένη αρχή όφειλε να παραπέμψει τον αιτούντα σε ιατρική εξέταση δεν πληροί την απαίτηση περί πλήρους και *ex nunc* εξέτασης, τούτο δε ακόμη και αν η συγκεκριμένη δυνατότητα επιτρέπει την εκ νέου εξέταση της αιτήσεως από την αρμόδια για άσυλο αρχή.

Το ΔΕΕ υπογράμμισε ότι απόκειται στον ίδιο τον δικαστή να διασφαλίζει την εξαντλητική εξέταση της αιτήσεως διεθνούς προστασίας, χωρίς να απαιτείται αναπομπή του φακέλου της υποθέσεως στην αποφαινόμενη αρχή, καθώς αυτό θα διασφάλιζε την ταχεία διεξαγωγή της διαδικασίας εξέτασης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας. Διευκρίνισε επίσης ότι το δικαστήριο μπορεί να διατάξει το ίδιο τη διενέργεια τέτοιας εξέτασης ή να διατάξει την αποφαινόμενη αρχή να προβεί σε ιατρική εξέταση και να του κοινοποιήσει τα αποτελέσματά της, δεδομένου ότι σε αμφότερες τις περιπτώσεις το δικαστήριο είναι σε θέση να λάβει τα αποδεικτικά στοιχεία που είναι αναγκαία για την εξέταση της αίτησης ασύλου. Τέλος, το ΔΕΕ τόνισε ότι το αιτούν δικαστήριο πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύει την εθνική νομοθεσία κατά τρόπο που να συνάδει με την απαίτηση περί πλήρους και *ex nunc* εξέτασης. Εάν αυτό αποδειχθεί αδύνατο, το δικαστήριο οφείλει να μην εφαρμόσει τις εθνικές νομοθετικές διατάξεις που συγκρούονται με το δίκαιο της ΕΕ, προκειμένου να εφαρμοστεί πλήρως το άρθρο 46 παράγραφος 3 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

8.2. Η υποχρέωση παράστασης του αιτούντος ενώπιον του δικαστηρίου

Το ΔΕΕ παρείχε κατευθύνσεις σχετικά με το ζήτημα του κατά πόσον η εθνική νομοθεσία μπορεί να προβλέπει την σιωπηρή ανάκληση ενδίκου μέσου σε περίπτωση μη παράστασης του αιτούντος ενώπιον του δικαστηρίου, καθώς και σχετικά με το ζήτημα του αν η υποχρέωση παράστασης ενώπιον του δικαστηρίου με μοναδικό σκοπό την εξακρίβωση της παρουσίας του αιτούντος στην εθνική επικράτεια συνάδει με το δίκαιο της ΕΕ. Στην υπόθεση [FO κατά Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου \[Al Nasiria\] \(C-610/23, 3 Ιουλίου 2025\)](#), το ΔΕΕ έκρινε ότι υποχρέωση παράστασης που δεν αποσκοπεί στην ακρόαση ενώπιον του

δικαστηρίου αντίκειται στο δίκαιο της ΕΕ. Επιπλέον, έκρινε ότι η θέσπιση τεκμηρίου καταχρηστικής άσκησης προσφυγής σε περίπτωση μη αυτοπρόσωπης παράστασης του αιτούντος κατά την ακροαματική διαδικασία είναι επίσης ασυμβίβαστη με το δίκαιο της ΕΕ.

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει ότι, σε περίπτωση μη αυτοπρόσωπης παράστασης του αιτούντος ενώπιον του οργάνου που εξετάζει την προσφυγή, η προσφυγή τεκμαίρεται ότι ασκήθηκε καταχρηστικώς. Με βάση τα ανωτέρω, απορρίφθηκε η προσφυγή Ιρακινού υπηκόου ενώπιον Ανεξάρτητης Επιτροπής Προσφυγών στην Ελλάδα κατά της απορριπτικής απόφασης επί της αιτήσεως ασύλου του με την αιτιολογία της μη αυτοπρόσωπης παράστασής του. Κατόπιν άσκησης νέας προσφυγής, το Διοικητικό Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης υπέβαλε στο ΔΕΕ προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με το ακόλουθο ζήτημα:

εάν η διαδικαστική υποχρέωση αυτοπρόσωπης παρουσίας και οι έννομες συνέπειες της μη συμμόρφωσης προς την υποχρέωση αυτή είναι συμβατές με το δίκαιο της Ένωσης.

Το ΔΕΕ αναγνώρισε ότι εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει υποχρέωση αυτοπρόσωπης παράστασης και, σε περίπτωση μη τήρησης της απαίτησης αυτής, τεκμήριο συγκρίσιμο με σιωπηρή ανάκληση ενδίκου βοηθήματος επιδιώκει θεμιτούς σκοπούς, ήτοι διασφαλίζει ότι οι αιτούντες επιδεικνύουν πραγματικό ενδιαφέρον για την επίτευξη του σκοπού του ενδίκου βοηθήματος και διευκολύνει την εύρυθμη και ταχεία διεξαγωγή της διαδικασίας ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου.

Ωστόσο, το Δικαστήριο έκρινε ότι, εάν μοναδικός σκοπός της υποχρέωσης αυτοπρόσωπης παράστασης ενώπιον του δικαστηρίου είναι εξακρίβωση της παρουσίας του αιτούντος στην εθνική επικράτεια και όχι η ακρόαση από το δικαστήριο, θα ήταν δυσανάλογη η απόρριψη της προσφυγής ως προδήλως αβάσιμης χωρίς να διεξαχθεί επί της ουσίας εξέταση της υπόθεσης. Κατά την άποψη του ΔΕΕ, η υποχρέωση αυτή επιβάλλει μη εύλογη και υπερβολική επιβάρυνση στους αιτούντες διεθνή προστασία που δεν διαμένουν στην περιοχή της Αθήνας, προκειμένου απλώς να δηλώσουν την παρουσία τους, χωρίς ωστόσο να τύχουν οπωσδήποτε ακρόασης. Το δικαστήριο επισήμανε ότι θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο λήψης λιγότερο περιοριστικών μέτρων, όπως είναι η δυνατότητα από δικηγόρο ή άλλο δεόντως εξουσιοδοτημένο προς τούτο πρόσωπο και η δυνατότητα του αιτούντος να αποδείξει την παρουσία του στην ελληνική επικράτεια με την εμφάνισή του ενώπιον αστυνομικού τμήματος ή άλλης δημόσιας ή δικαστικής αρχής που βρίσκεται κοντά στον τόπο διαμονής του.

Συντασσόμενο με τις [προτάσεις](#) της γενικής εισαγγελέα Medina, το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η απαίτηση να μεταβούν οι αιτούντες στην πρωτεύουσα απλώς και μόνο για να παραστούν αυτοπροσώπως, με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται με σημαντικά έξοδα μετακίνησης, διαμονής και στέγασης, καθώς και το τεκμήριο καταχρηστικής άσκησης της προσφυγής, χωρίς να προβλέπονται εναλλακτικά μέσα για την απόδειξη της παρουσίας τους στην εθνική επικράτεια, ενδέχεται να καταστήσει εξαιρετικά δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής και να υπονομεύσει την άσκηση του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο έκρινε ότι η εν λόγω απαίτηση του ελληνικού δικαίου αντιβαίνει στο δίκαιο της ΕΕ. Προκειμένου να εφαρμόσει την απόφαση, η Ελλάδα πρέπει να τροποποιήσει την ισχύουσα νομοθεσία της σχετικά με τις προσφυγές σε υποθέσεις ασύλου.

9. Διόρθωση δεδομένων σχετικά με την ταυτότητα φύλου των αιτούντων

Σε απόφαση με ιδιαίτερη σημασία για τα δικαιώματα των διεμφυλικών ατόμων βάσει του δικαίου της ΕΕ, το ΔΕΕ αποφάνθηκε σχετικά με το δικαίωμα διόρθωσης εσφαλμένων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επί της υπόθεσης [VP κατά εθνικής γενικής αστυνομικής διεύθυνσης αλλοδαπών](#) (C-247/23, 13 Μαρτίου 2025). Στον VP, ιρανικής ιθαγένειας, χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα στην Ουγγαρία λόγω διώξεων που υπέστη για τη διεμφυλική ταυτότητά του. Μολονότι η ταυτότητα φύλου VP είναι ανδρική, καταχωρήθηκε ως γυναίκα στο ουγγρικό μητρώο ασύλου. Η αρμόδια για το άσυλο αρχή απέρριψε το αίτημα του VP για τροποποίηση του δείκτη φύλου και του ονόματος με το οποίο είχε καταχωρηθεί στο μητρώο ασύλου λόγω έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων από τα οποία να καταδεικνύεται η υποβολή του σε χειρουργική επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου.

Ο VP άσκησε προσφυγή ενώπιον του δικαστηρίου Περιφέρειας Βουδαπέστης, το οποίο υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ, προκειμένου αυτό να διευκρινίσει αν:

- το άρθρο 16 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ) επιβάλλει στην εθνική αρχή να διορθώνει τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που σχετίζονται με την ταυτότητα φύλου φυσικού προσώπου σε περίπτωση που τα εν λόγω δεδομένα δεν είναι ακριβή·
- ο αιτών ενδέχεται να κληθεί να προσκομίσει αποδείξεις προς στήριξη της αίτησης διόρθωσης· και αν
- ενδέχεται να ζητηθεί η απόδειξη περί υποβολής σε χειρουργική επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου.

Το ΔΕΕ επισήμανε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 16 του ΓΚΠΔ, κάθε φυσικό πρόσωπο έχει το δικαίωμα να ζητήσει τη διόρθωση ανακριβών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένου του φύλου, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Παρέπεμψε στο άρθρο 8 παράγραφος 2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το οποίο κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλεχθέντα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους. Διευκρίνισε ότι οι πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα φύλου μπορούν να χαρακτηριστούν ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, διότι αφορούν ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο, καθώς και ότι τα εν λόγω δεδομένα αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας, διότι συλλέχθηκαν και καταχωρίστηκαν από την αρμόδια για το άσυλο αρχή σε δημόσιο μητρώο. Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεδομένων πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ταυτότητα φύλου του αιτούντος κατά τον χρόνο της καταχώρισης και όχι την ταυτότητα που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Ως εκ τούτου, έκρινε ότι η εθνική αρχή που είναι επιφορτισμένη με την τήρηση δημόσιου μητρώου (στην προκειμένη περίπτωση, η αρμόδια για το άσυλο αρχή) πρέπει να διορθώνει τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν το φύλο όταν τα δεδομένα αυτά είναι ανακριβή.

Το δικαστήριο επισήμανε ότι το άρθρο 16 του ΓΚΠΔ δεν διευκρινίζει ποια είναι τα αποδεικτικά στοιχεία που μπορούν να απαιτηθούν εκ μέρους του εκάστοτε υπευθύνου επεξεργασίας προκειμένου να διαπιστωθεί η ανακρίβεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των οποίων τη διόρθωση ζητεί φυσικό πρόσωπο. Ωστόσο, έκρινε ότι τα κράτη μέλη δεν πρέπει να περιορίζουν το δικαίωμα αυτό πέραν των προϋποθέσεων που ορίζονται στο άρθρο 23 του ΓΚΠΔ. Συγκεκριμένα, ο περιορισμός πρέπει να γίνεται μέσω νομοθετικού

μέτρου που σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες και συνιστά αναγκαίο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι η διοικητική πρακτική της Ουγγαρίας να απαιτεί από τα διεμφυλικά άτομα να παρέχουν απόδειξη περί υποβολής σε χειρουργική επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου προκειμένου να διορθώσουν τα στοιχεία της ταυτότητας φύλου τους δεν συμμορφώνεται προς τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 23 του ΓΚΠΔ. Αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι δεν πρόκειται για απαίτηση που θεσπίστηκε μέσω νομοθετικού μέτρου και θίγει την ουσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως του δικαιώματος στην ακεραιότητα του προσώπου και του δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η απαίτηση αυτή δεν είναι ούτε αναγκαία ούτε αναλογική για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της συνεκτικότητας του μητρώου αιτούντων άσυλο, δεδομένου ότι, μεταξύ άλλων, ένα ιατρικό πιστοποιητικό, περιλαμβανομένης μιας ψυχολογικής διάγνωσης, μπορεί να συνιστά κρίσιμο και επαρκές αποδεικτικό στοιχείο.

Ως εκ τούτου, το ΔΕΕ έκρινε ότι, ενώ μπορεί να απαιτηθεί από έναν διεμφυλικό αιτούντα να προσκομίσει εύλογα αποδεικτικά στοιχεία για τη διόρθωση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν την ταυτότητα φύλου, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιβάλλουν διοικητική απαίτηση για την απόδειξη της υποβολής σε χειρουργική επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου. Το συμπέρασμα αυτό συνάδει με τη νομολογία του ΕΔΔΑ¹², η οποία αναγνωρίζει το δικαίωμα των διεμφυλικών ατόμων στον σεβασμό και την αναγνώριση της ταυτότητας φύλου τους ως μέρος της ιδιωτικής ζωής και απαγορεύει την εξάρτηση της νομικής αναγνώρισής της από χειρουργική επέμβαση που δεν επιθυμεί το ενδιαφερόμενο πρόσωπο. Εναρμονίζοντας το σκεπτικό του αναλόγως, το ΔΕΕ τόνισε ότι τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν την ίδια έννοια και την ίδια εμβέλεια με τα αντίστοιχα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, η ταύτιση δε αυτή συνιστά ελάχιστο όριο προστασίας.

Για περισσότερη νομολογία σχετικά με αιτούντες με διαφορετικό γενετήσιο προσανατολισμό, ταυτότητα φύλου, έκφραση φύλου και χαρακτηριστικά φύλου (SOGIESC), ανατρέξτε στο ενημερωτικό δελτίο του ΕΥΑΑ [Jurisprudence on LGBTIQ Applicants in International Protection \(Νομολογία σχετικά με αιτούντες ΛΟΑΤΚΙ στο πλαίσιο της διεθνούς προστασίας\)](#) (Σεπτέμβριος 2025).

10. Προσωρινή προστασία

Αφού προηγουμένως αποφάνθηκε σχετικά με το δικαίωμα προσωρινής προστασίας που παρέχεται σε κατηγορίες ατόμων που δεν περιλαμβάνονται στις διατάξεις του δικαίου της ΕΕ ([συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-244/24 \[Kaduna\] και C-290/24 \[Abkez\]](#)), το 2025 το ΔΕΕ εξέδωσε άλλες δύο αποφάσεις επί υποθέσεων που προέκυψαν από καταστάσεις που προέκυψαν μετά τη χορήγηση προσωρινής προστασίας σε πρόσωπα, όπως δευτερογενείς μετακινήσεις ή η υποβολή αιτήσεων άσυλου μετά από αιτήσεις ή αποφάσεις χορήγησης αδειών διαμονής βάσει προσωρινής προστασίας.

¹² ΕΔΔΑ, [Χ και Υ κατά Ρουμανίας](#) (αριθ. 2145/16 και 20607/16, 19 Ιανουαρίου 2021) και ΕΔΔΑ, [Garçon and Nicot κατά Γαλλίας](#) (αριθ. 79885/12, 52471/13 και 52596/13, 6 Απριλίου 2017).

10.1. Παραδεκτό των αιτήσεων προσωρινής προστασίας όταν το πρόσωπο υπέβαλε αίτηση ή έχει ήδη λάβει άδεια διαμονής σε άλλο κράτος μέλος

Η πρώτη απόφαση που εξέδωσε το ΔΕΕ το 2025 σχετικά με την προσωρινή προστασία αφορούσε το παραδεκτό των αιτήσεων προσωρινής προστασίας σε περιπτώσεις όπου ο αιτών είχε υποβάλει αίτηση ή είχε ήδη λάβει άδεια διαμονής σε άλλο κράτος μέλος. Στην υπόθεση [A.N. κατά Ministerstvo vnitra \[Krasiliva\]](#) (C-753/23, 27 Φεβρουαρίου 2025), Ουκρανή υπήκοος υπέβαλε αίτηση για χορήγηση προσωρινής προστασίας στη Γερμανία και στη συνέχεια υπέβαλε παρόμοια αίτηση στην Τσεχία. Το Υπουργείο Εσωτερικών της Τσεχίας απέρριψε την αίτησή της ως απαράδεκτη, με την αιτιολογία ότι είχε ήδη υποβάλει αίτηση ή είχε λάβει προσωρινή προστασία σε άλλο κράτος μέλος. Κατόπιν άσκησης προσφυγής, το περιφερειακό δικαστήριο Πράγας ακύρωσε την απόφαση του υπουργείου, το οποίο άσκησε αναίρεση ενώπιον του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου. Το τελευταίο ανέστειλε τη διαδικασία και ζήτησε από το ΔΕΕ να διευκρινίσει αν:

- το άρθρο 8 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία κηρύσσει απαράδεκτη την αίτηση για άδεια διαμονής βάσει προσωρινής προστασίας, εφόσον ο αλλοδαπός έχει υποβάλει αίτηση ή έχει ήδη λάβει άδεια διαμονής σε άλλο κράτος μέλος.
- ο εν λόγω αιτών έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής σύμφωνα με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ σε περίπτωση μη χορηγήσεως άδειας διαμονής από κράτος μέλος κατά την έννοια του άρθρου 8 παράγραφος 1 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι, εάν ένα πρόσωπο υποβάλει αίτηση προσωρινής προστασίας σε κράτος μέλος, πλην όμως δεν την έχει λάβει ακόμη, και εν συνεχεία μεταβαίνει σε δεύτερο κράτος μέλος όπου υποβάλλει αντίστοιχη αίτηση, το δεύτερο κράτος μέλος δεν μπορεί να απορρίψει την τελευταία αυτή αίτηση ως απαράδεκτη για τον λόγο και μόνον ότι έχει ήδη υποβληθεί αίτηση στο πρώτο κράτος μέλος. Το δικαστήριο έκρινε ότι το εν λόγω δεύτερο κράτος μέλος οφείλει να εξετάσει το βάσιμο της αίτησης που υποβλήθηκε ενώπιόν του. Κατά τον έλεγχο αυτό, οι αρχές του κράτους μέλους μπορούν να εξακριβώσουν εάν το εν λόγω πρόσωπο εμπίπτει στις κατηγορίες προσώπων που ορίζονται στο άρθρο 2 της εκτελεστικής αποφάσεως 2022/382 του Συμβουλίου και εάν έχει ήδη λάβει άδεια διαμονής σε άλλο κράτος μέλος.

Το ΔΕΕ διευκρίνισε επίσης ότι ο κανόνας που υποχρεώνει ένα κράτος μέλος να δέχεται εκ νέου στο έδαφός του δικαιούχο προσωρινής προστασίας ο οποίος εισέρχεται σε άλλο κράτος μέλος κατά τη διάρκεια της περιόδου προσωρινής προστασίας (άρθρο 11 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία) δεν εφαρμόζεται στην συγκεκριμένη περίπτωση, δεδομένου ότι κατά την έκδοση της εκτελεστικής αποφάσεως 2022/382 του Συμβουλίου τα κράτη μέλη συμφώνησαν να μην εφαρμόσουν τη διάταξη αυτή και, ως εκ τούτου, δεν έχει σημασία να προσδιοριστεί αν το δεύτερο κράτος μέλος μπορεί να κηρύξει την αίτηση απαράδεκτη. Επιπλέον, παρατήρησε ότι οι Ουκρανοί υπήκοοι, ως απαλλαγμένοι από την υποχρέωση θεώρησης, έχουν το δικαίωμα να μετακινούνται ελεύθερα εντός της Ένωσης και να επιλέγουν το κράτος μέλος της ΕΕ στο οποίο θα ζητήσουν προστασία.

Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι η αναγνώριση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής που προβλέπεται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ προϋποθέτει ότι το πρόσωπο που το επικαλείται προβάλλει δικαιώματα ή ελευθερίες τα οποία διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης. Σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 1 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία, τα κράτη

μέλη οφείλουν να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου οι δικαιούχοι προσωρινής προστασίας να διαθέτουν άδεια διαμονής καθ' όλη τη διάρκεια της εν λόγω προστασίας και να τους χορηγούν, προς τούτο, έγγραφα ή άλλα ισοδύναμα δικαιολογητικά. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται από την έννομη τάξη της Ένωσης. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η απόφαση με την οποία απορρίπτεται ως απαράδεκτη αίτηση για τη χορήγηση άδειας διαμονής, βάσει του άρθρου 8 παράγραφος 1 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου.

Μετά τις διευκρινίσεις που παρείχε το ΔΕΕ στην απάντησή του στην αίτηση προδικαστικής απόφασης, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Τσεχικής Δημοκρατίας έκρινε ότι η τσεχική νομοθετική διάταξη σχετικά με το απαράδεκτο αιτήσεων προσωρινής προστασίας βάσει του άρθρου 5 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του νόμου 65/2022 ήταν ασυμβίβαστη με το δίκαιο της ΕΕ και, ως εκ τούτου, δεν χωρούσε εφαρμογή της ¹³.

Σε επίπεδο ΕΕ, η [πρόταση εκτελεστικής απόφασης του Συμβουλίου για την παράταση της προσωρινής προστασίας](#) που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούνιο του 2025 αναφέρθηκε στην απόφαση του ΔΕΕ επί της υπόθεσης Krasilina, αναφέροντας ότι, για να διασφαλιστεί ότι τα δικαιώματα που συνδέονται με την προσωρινή προστασία θα τα απολαμβάνουν σε ένα μόνο κράτος μέλος κάθε φορά και για να αποφεύγονται οι πολλαπλές εγγραφές για προσωρινή προστασία, τα κράτη μέλη θα πρέπει να απορρίπτουν τις αιτήσεις για άδειες διαμονής που υποβάλλονται βάσει του άρθρου 8 παράγραφος 1 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία, όταν το ενδιαφερόμενο μέρος έχει ήδη λάβει άδεια διαμονής σε άλλο κράτος μέλος.

10.2. Παραδεκτό των αιτήσεων διεθνούς προστασίας που υποβάλλονται από δικαιούχους προσωρινής προστασίας

Το ΔΕΕ ανέπτυξε περαιτέρω τη νομολογία του σχετικά με την προσωρινή προστασία, μετά από την υποβολή αίτησης προδικαστικής απόφασης του αρμόδιου για θέματα μετανάστευσης διοικητικού πρωτοδικείου Γκέτεμπορκ της Σουηδίας, στην απόφαση που εξέδωσε επί της υπόθεσης [AA, BA, CA, DA, EA, FA κατά Σουηδικής Υπηρεσίας Μετανάστευσης \(Migrationsverket\) \[Framholm\]](#) (C-195/25, 20 Νοεμβρίου 2025). Η απόφαση αυτή διευκρινίζει τη σχέση μεταξύ της οδηγίας για την προσωρινή προστασία και των νομικών πράξεων του ΚΕΣΑ, επιβεβαιώνοντας ότι η αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ και η αναδιατυπωμένη οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου εφαρμόζονται στις αιτήσεις διεθνούς προστασίας που υποβάλλονται από δικαιούχους προσωρινής προστασίας. Εφιστά επίσης την προσοχή στο ότι η οδηγία για την προσωρινή προστασία προηγείται χρονικά της επακόλουθης ανάπτυξης του νομοθετικού πλαισίου του ΚΕΣΑ, γεγονός που ενδέχεται να καταστήσει αναγκαία την περαιτέρω εναρμόνιση για τη διασφάλιση της συνοχής και της ασφάλειας δικαίου στο πλαίσιο του ισχύοντος κεκτημένου της ΕΕ στον τομέα ασύλου.

Το ΔΕΕ εξέτασε τη νομιμότητα της πρακτικής της Σουηδίας να θεωρεί απαράδεκτες τις αιτήσεις επικουρικής προστασίας που υποβάλλουν δικαιούχοι προσωρινής προστασίας, χωρίς να διεξαχθεί επί της ουσίας εξέταση της υπόθεσης. Όπως διευκρίνισε ο γενικός εισαγγελέας Campos Sánchez-Bordona στις [προτάσεις](#) του, η πρακτική αυτή προέκυψε από το γεγονός ότι, κατά τον χρόνο έκδοσης της οδηγίας για την προσωρινή προστασία, το δίκαιο της Ένωσης δεν προέβλεπε ακόμη την επικουρική προστασία και, κατά συνέπεια, όταν

¹³ Βλ. κατάλογο αυτών των υποθέσεων [εδώ](#) στη βάση δεδομένων νομολογίας του ΕΥΑΑ.

η Σουηδία εφάρμοσε την οδηγία για την προσωρινή προστασία, συμπεριέλαβε την επικουρική προστασία ως δυνατότητα για τους δικαιούχους προσωρινής προστασίας. Δεδομένου ότι η οδηγία για την προσωρινή προστασία δεν εναρμονίστηκε στη συνέχεια με το νέο νομοθετικό πλαίσιο που εισήχθη με την οδηγία 2004/83, η οποία θέσπισε την επικουρική προστασία, η σουηδική νομοθεσία για την εφαρμογή της οδηγίας για την προσωρινή προστασία ομοίως παρέμεινε περιορισμένη στην προστασία των προσφύγων ή στο άσυλο.

Το αρμόδιο για θέματα μετανάστευσης διοικητικό πρωτοδικείο του Γκέτεμποργκ υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ, ζητώντας την ερμηνεία των άρθρων 3, 17 και 19 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία, καθώς και διευκρινίσεις σχετικά με τη σχέση των εν λόγω άρθρων με το πεδίο εφαρμογής της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου και της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ, συμπεριλαμβανομένης της ερμηνείας του άρθρου 3 παράγραφος 1 και του άρθρου 10 παράγραφος 2 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου. Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να διευκρινιστεί κατά πόσον η σουηδική νομοθεσία είναι συμβατή με το δίκαιο της ΕΕ.

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να απορρίψει αίτηση διεθνούς προστασίας για τον λόγο και μόνον ότι ο αιτών είναι δικαιούχος προσωρινής προστασίας. Το δικαστήριο επισήμανε ότι το άρθρο 17 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία προβλέπει ότι οι δικαιούχοι προσωρινής προστασίας «πρέπει να μπορούν να υποβάλουν ανά πάσα στιγμή αίτηση ασύλου και ότι η εξέταση των αιτήσεων που δεν εξετάστηκαν πριν από τη λήξη της περιόδου προσωρινής προστασίας πρέπει να ολοκληρώνεται στη συνέχεια». Επιπλέον, η οδηγία για την προσωρινή προστασία δεν ορίζει ότι δεν επιτρέπεται να χορηγηθεί επικουρική προστασία στους δικαιούχους προσωρινής προστασίας, ενώ η απουσία οποιασδήποτε αναφοράς σε αυτήν τη μορφή προστασίας στο κείμενό της απλώς αντανάκλα το γεγονός ότι η εν λόγω οδηγία εκδόθηκε πριν από την αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ. Το δικαστήριο παρατήρησε ότι το άρθρο 33 παράγραφος 2 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου παραθέτει έναν διευρυμένο κατάλογο περιπτώσεων στις οποίες τα κράτη μέλη μπορούν να απορρίψουν αίτηση διεθνούς προστασίας ως απαράδεκτη, χωρίς να προβούν σε καμία επί της ουσίας εξέταση της αίτησης αυτής, η δε ιδιότητα του δικαιούχου προσωρινής προστασίας δεν περιλαμβάνεται στους λόγους απαραδέκτου.

Το Δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει κατά πόσον οι εθνικές νομοθετικές διατάξεις μπορούν να ερμηνευθούν σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ. Εάν η ερμηνεία αυτή δεν είναι δυνατή, οι ιδιώτες μπορούν να επικαλούνται τις διατάξεις μιας οδηγίας, υπό την προϋπόθεση ότι είναι ανεπιφύλακτες και αρκούντως ακριβείς, έναντι του κράτους ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων σε περίπτωση κατά την οποία το κράτος αυτό παρέλειψε να μεταφέρει εμπροθέσμως την οδηγία στο εθνικό δίκαιο ή σε περίπτωση κατά την οποία προέβη σε πλημμελή μεταφορά της. Το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 18 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ και το άρθρο 33 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου είναι ανεπιφύλακτα και επαρκώς ακριβή ώστε να γίνει δεκτό ότι έχουν άμεσο αποτέλεσμα.

Κατόπιν υποβολής αρκετών αιτήσεων προδικαστικής απόφασης από εθνικά δικαστήρια το 2025, το ΔΕΕ αναμένεται να εκδώσει περισσότερες αποφάσεις σχετικά με την προσωρινή προστασία. Μια αίτηση προδικαστικής απόφασης που υποβλήθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας των Κάτω Χωρών και η εξέτασή της εκκρεμεί ενώπιον του ΔΕΕ για την έκδοση απόφασης επί της υπόθεσης [C-249/25](#) [Jilin], αφορά την ερμηνεία του άρθρου 17 παράγραφος 2 της οδηγίας για την προσωρινή προστασία. Το ερώτημα αφορά τη δυνατότητα αναστολής της εξέτασης αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβλήθηκε κατά

τη διάρκεια ισχύος του καθεστώτος προσωρινής προστασίας, καθώς και τον προσδιορισμό του χρονικού σημείου εφαρμογής των προθεσμιών εξέτασης των αιτήσεων ασύλου που ορίζονται στο άρθρο 31 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

Επιπλέον, το διοικητικό πρωτοδικείο του βοεβοδάτου Wrocław της Πολωνίας υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ ζητώντας καθοδήγηση σχετικά με τη δυνατότητα προσωρινής αναστολής των προθεσμιών για τις διοικητικές διαδικασίες που αφορούν τη χορήγηση αδειών διαμονής και εργασίας σε υπηκόους Ουκρανίας που τελούν υπό προσωρινή προστασία. Η υπόθεση εκκρεμεί και έχει καταχωρηθεί ενώπιον του ΔΕΕ ως υπόθεση [C-797/25](#).

Τέλος, εκκρεμεί η έκδοση απόφασης επί της υπόθεσης [C-761/25](#), κατόπιν υποβολής αίτησης προδικαστικής απόφασης από το διοικητικό πρωτοδικείο της Βάρνας της Βουλγαρίας. Πρόκειται για διαδικασία που κίνησαν υπήκοοι Ουκρανίας που απολαύουν προσωρινής προστασίας στη Βουλγαρία, οι οποίοι αμφισβήτησαν την άρνηση χορήγησης εφάπαξ επιδόματος που παρέχεται στις οικογένειες υπηκόων Βουλγαρίας για τέκνο που φοιτεί στην όγδοη τάξη βουλγαρικού σχολείου.

11. Επιστροφή

Το ΔΕΕ ερμήνευσε την οδηγία για την επιστροφή σε δύο υποθέσεις, στις οποίες τόνισε τη σημασία της εξέτασης της αρχής της μη επαναπροώθησης και του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού και της οικογενειακής ζωής πριν από την απομάκρυνση και διευκρίνισε τις έννομες συνέπειες της άρνησης χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης και της επιβολής απαγορεύσεων εισόδου. Το θέμα των επιστροφών εξετάστηκε επίσης στο πλαίσιο της συμμετοχής του Frontex σε κοινές επιχειρήσεις επιστροφής, στο πλαίσιο των οποίων το ΔΕΕ εξέτασε την υποχρέωση του Οργανισμού να ελέγχει την ύπαρξη αποφάσεων επιστροφής, καθώς και την ενδεχόμενη ευθύνη που προκύπτει από παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια πτήσεων επιστροφής. Το ΔΕΕ αναμένεται επίσης να εκδώσει απόφαση το 2025 σχετικά με αρκετές αιτήσεις προδικαστικής απόφασης που υπέβαλαν ολλανδικά δικαστήρια, οι οποίες αφορούν τη σχέση μεταξύ των λόγων αποκλεισμού και της έκδοσης απόφασης επιστροφής¹⁴.

11.1. Εξέταση της αρχής της μη επαναπροώθησης και του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού και της οικογενειακής ζωής πριν από την απομάκρυνση

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε σχετικά με τις υποχρεώσεις εθνικού δικαστηρίου να εξετάζει κατά πόσον η αρχή της μη επαναπροώθησης και το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού και της οικογενειακής ζωής αποκλείουν την απομάκρυνση όταν το δικαστήριο καλείται να επανεξετάσει τη νομιμότητα της κράτησης ενώ εκκρεμεί απομάκρυνση παρανόμως διαμένοντος υπηκόου τρίτης χώρας. Στην υπόθεση [GB κατά Υπουργού Ασύλου και Μετανάστευσης \[Adrar\]](#) (C-313/25 PPU, 4 Σεπτεμβρίου 2025) εκδόθηκε απόφαση επιστροφής υπηκόου Αλγερίας ο οποίος τέθηκε υπό κράτηση βάσει του άρθρου 15 της οδηγίας για την επιστροφή, με σκοπό την προετοιμασία της επιστροφής του ή την εκτέλεση της απομάκρυνσής του στην Αλγερία. Πριν τεθεί υπό κράτηση, ο αιτών δήλωσε ότι φοβόταν την επιστροφή του στην Αλγερία λόγω του κινδύνου να υποβληθεί σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση και ότι επιθυμούσε να φροντίσει για το παιδί του στη Γαλλία.

¹⁴ Βλ. κατάλογο αυτών των αιτήσεων προδικαστικής απόφασης [εδώ](#) στη βάση δεδομένων νομολογίας του ΕΥΑΑ.

Υπέβαλε προσφυγή κατά της κράτησής του ενώπιον του πρωτοδικείου Χάγης με μεταβατική έδρα στο Ρόερμοντ, το οποίο υπέβαλε αίτηση προδικαστικής απόφασης στο ΔΕΕ. Το δικαστήριο διερωτάται τα εξής:

εάν, κατά την εξέταση της νομιμότητας της κράτησης, πρέπει να αξιολογήσει το αν η αρχή της μη επαναπροώθησης και τα συμφέροντα που αναφέρονται στο άρθρο 5 της οδηγίας για την επιστροφή αποκλείουν την απομάκρυνση του αιτούντος στο πλαίσιο της απόφασης επιστροφής, δεδομένου ότι οι εκτιμήσεις αυτές δεν είχαν εξεταστεί σε κανένα στάδιο της διαδικασίας που αφορούσε την απομάκρυνση του αιτούντος.

Το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι πρωταρχικός στόχος της οδηγίας για την επιστροφή είναι η εφαρμογή μιας αποτελεσματικής πολιτικής απομάκρυνσης και επαναπατριsmού με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς των ενδιαφερομένων προσώπων. Επανελάβε ότι, δεδομένης της επέμβασης στο δικαίωμα στην ελευθερία, η κράτηση που διατάσσεται με σκοπό την απομάκρυνση πρέπει να έχει τη μικρότερη δυνατή διάρκεια και μπορεί να συνεχίζεται μόνο καθόσον χρόνο η διαδικασία απομάκρυνσης εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια. Όταν οι προϋποθέσεις νόμιμης κράτησης δεν πληρούνταν ή δεν πληρούνται πλέον, ο ενδιαφερόμενος πρέπει να αφήνεται αμέσως ελεύθερος. Το ίδιο ισχύει και όταν δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομάκρυνσης.

Όσον αφορά την αρχή της μη επαναπροώθησης, το ΔΕΕ τόνισε ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, από την έκδοση της απόφασης επιστροφής έως τον δικαστικό έλεγχο της εκτέλεσης της απόφασης. Όταν η αρμόδια εθνική αρχή διατάσσει, επανεξετάζει ή παρατείνει μέτρο κράτησης με σκοπό την απομάκρυνση παρανόμως διαμένοντος υπηκόου τρίτης χώρας, οφείλει να εξακριβώσει ότι η απομάκρυνσή του δεν προσκρούει στην αρχή της μη επαναπροώθησης. Το Δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι, όταν συντρέχουν σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι για να θεωρηθεί ότι παρανόμως διαμένων υπήκοος τρίτης χώρας διατρέχει πραγματικό κίνδυνο, στη χώρα προορισμού, να υποστεί μεταχείριση που απαγορεύεται από τα άρθρα 18 και 19 παράγραφος 2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν μπορεί να ληφθεί σε βάρος του μέτρο απομάκρυνσης ενόσω εξακολουθεί να υφίσταται τέτοιος κίνδυνος. Διευκρίνισε ότι η εξέταση της συμμόρφωσης προς την αρχή της μη επαναπροώθησης δεν μπορεί να περιορίζεται στις διαδικασίες ασύλου και δεν μπορεί να απαιτείται από ένα πρόσωπο να υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας για να εξασφαλίσει τις εν λόγω εγγυήσεις, δεδομένου ότι η οδηγία για την επιστροφή ισχύει για όλους τους παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών.

Το δικαστήριο έκρινε επίσης ότι, σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας για την επιστροφή, τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν δεόντως υπόψη την οικογενειακή ζωή, το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού και την κατάσταση της υγείας του υπηκόου τρίτης χώρας σε όλα τα στάδια της διαδικασίας επιστροφής. Σε αντίθεση με την απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής ποινής ή μεταχείρισης, το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού δεν είναι απόλυτα και μπορούν να περιοριστούν υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 52 παράγραφος 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το ΔΕΕ υπενθύμισε επίσης ότι ο παρανόμως διαμένων υπήκοος τρίτης χώρας έχει υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας, βάσει της οποίας οφείλει να ενημερώνει το συντομότερο δυνατόν την αρμόδια εθνική αρχή για κάθε σχετική εξέλιξη της οικογενειακής

του ζωής. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα εθνικά δικαστήρια που εξετάζουν τη νομιμότητα της κράτησης πρέπει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, να αξιολογούν αν η αρχή της μη επαναπροώθησης, ο σεβασμός της οικογενειακής ζωής ή το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού αντίκεινται στην απομάκρυνση, σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 15 της οδηγίας για την επιστροφή και τα άρθρα 6, 7, 24 παράγραφος 2 και το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

11.2. Αποφάσεις επιστροφής που εκδίδονται χωρίς προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε σχετικά με το κύρος αποφάσεων επιστροφής που δεν περιλαμβάνουν προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης στο πλαίσιο δύο υποθέσεων για τις οποίες υποβλήθηκαν αιτήσεις προδικαστικής απόφασης από δύο βελγικά δικαστήρια. Στις υποθέσεις *W [Al Hoceima]*, *X [Boghni]* κατά Βελγίου (συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-636/23 και C-637/23, 1 Αυγούστου 2025), εκδόθηκαν αποφάσεις επιστροφής χωρίς προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης ενός Μαροκινού και ενός Αλγερινού υπηκόου λόγω κινδύνου διαφυγής και, στην περίπτωση του Μαροκινού υπηκόου, κινδύνου για τη δημόσια τάξη και την εθνική ασφάλεια. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η μη χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης δεν αποτελεί απλό εκτελεστικό μέτρο αλλά μέτρο που μεταβάλλει άμεσα τη νομική κατάσταση του ατόμου, συνεπάγεται άμεσες συνέπειες, συμπεριλαμβανομένης της υποχρέωσης επιβολής απαγόρευσης εισόδου, και πρέπει να μπορεί να προσβληθεί στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι τα κράτη μέλη πρέπει, κατά κανόνα, να παρέχουν προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης 7 έως 30 ημερών και ότι εξαιρέσεις επιτρέπονται μόνο σε περιπτώσεις κινδύνου διαφυγής, δόλιων ή προδήλως αβάσιμων αιτήσεων ή απειλών για τη δημόσια τάξη, τη δημόσια ασφάλεια ή την εθνική ασφάλεια. Το ΔΕΕ τόνισε ότι η οικειοθελής αναχώρηση αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της διαδικασίας επιστροφής, καθώς εξασφαλίζει τη σταδιακή κλιμάκωση των εκτελεστικών μέτρων και προστατεύει θεμελιώδη δικαιώματα όπως η αξιοπρέπεια, η οικογενειακή ενότητα, η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση των ανηλίκων και η στήριξη των ευάλωτων ατόμων με ειδικές ανάγκες. Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε ότι πρέπει να υπάρχει δυνατότητα αποτελεσματικής προσφυγής τόσο για την απόφαση χορήγησης προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης όσο και για τον προσδιορισμό της διάρκειάς της. Ειδικότερα, απεφάνθη ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας πρέπει να έχει τη δυνατότητα να προσβάλει ενώπιον δικαστηρίου ή παρόμοιου αμερόληπτου οργάνου απόφαση με την οποία δεν του χορηγήθηκε προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης, σύμφωνα με το άρθρο 13 της οδηγίας για την επιστροφή, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όσον αφορά τις απαγορεύσεις εισόδου, το ΔΕΕ έκρινε ότι δεν είναι απαραίτητο να επιβάλλονται ταυτόχρονα με την απόφαση επιστροφής. Υπενθύμισε ότι η απαγόρευση εισόδου συμπληρώνει την απόφαση επιστροφής απαγορεύοντας την εκ νέου είσοδο στην ΕΕ μόλις το πρόσωπο εγκαταλείψει το έδαφος του κράτους μέλους και αρχίζει να ισχύει μόνον από τη στιγμή της αναχώρησης. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι όροι «συνοδεύει» και «συνοδεύονται» στην οδηγία για την επιστροφή πρέπει να ερμηνεύονται ως «συμπληρωματικοί», αποτελώντας έτσι ένα ουσιαστικό συνδετικό στοιχείο με την απόφαση επιστροφής και όχι μια αυστηρή χρονική απαίτηση. Το ΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 3 παράγραφος 6 και το άρθρο 11 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή πρέπει να ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι επιτρέπουν στις εθνικές αρχές να επιβάλλουν απαγόρευση εισόδου ακόμη και μετά την παρέλευση σημαντικού χρονικού διαστήματος, υπό την προϋπόθεση ότι η απαγόρευση αυτή βασίζεται σε απόφαση επιστροφής που δεν χορηγεί προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης.

Τέλος, το ΔΕΕ εξέτασε αν μια παράνομη διάταξη σχετικά με την οικειοθελή αναχώρηση επηρεάζει το κύρος ολόκληρης της απόφασης επιστροφής. Αποφάνθηκε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 4 και το άρθρο 7 της οδηγίας για την επιστροφή, η προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της υποχρέωσης επιστροφής, η οποία περιλαμβάνει τόσο τις οικειοθελείς όσο και τις αναγκαστικές επιστροφές. Δεδομένου ότι πρέπει να υπάρχει αποτελεσματική προσφυγή τόσο κατά της απόφασης περί οικειοθελούς αναχώρησης όσο και σε σχέση με τη διάρκειά της, κάθε έλλειψη νομιμότητας που αφορά τα στοιχεία αυτά επηρεάζει επίσης το κύρος της απόφασης επιστροφής στο σύνολό της, η οποία πρέπει, συνεπώς, να ακυρωθεί. Το Δικαστήριο έκρινε επιπλέον ότι αυτό δεν υπονομεύει τον στόχο της αποτελεσματικότητας της πολιτικής της ΕΕ για την επιστροφή, καθώς οι αρμόδιες αρχές μπορούν να εκδώσουν νέα απόφαση επιστροφής που να διορθώνει την παρατυπία, χωρίς να ξεκινήσει εκ νέου ολόκληρη η διαδικασία.

11.3. Ευθύνη του Frontex για επιχειρήσεις επιστροφής που διεξάγονται από κοινού με κράτη μέλη

Το ΔΕΕ σε τμήμα μείζονος συνθέσεως αποφάνθηκε ότι ο Frontex πρέπει να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, και ιδίως την αρχή της μη επαναπροώθησης, κατά τη διεξαγωγή κοινών επιχειρήσεων επιστροφής, και πιο συγκεκριμένα ότι υποχρεούται να εξακριβώνει την ύπαρξη εκτελεστών αποφάσεων επιστροφής για όλα τα πρόσωπα τα οποία ένα κράτος μέλος προτίθεται να συμπεριλάβει σε μια κοινή επιχείρηση επιστροφής. Η απόφαση επί της υπόθεσης [WS κ.λπ. κατά Frontex](#) (C-679/23 P, 18 Δεκεμβρίου 2025), ήταν η δεύτερη απόφαση σχετικά με τον Frontex που εκδόθηκε την ίδια ημέρα (βλ. ενότητα 1 σχετικά με την ευθύνη του Frontex για τις συνοπτικές επαναπροωθήσεις που διεξάγονται στο πλαίσιο επιχειρησιακών δραστηριοτήτων). Μια οικογένεια Σύρων κουρδικής καταγωγής έφθασε στο ελληνικό νησί της Μήλου, όπου εξέφρασε την επιθυμία της να ζητήσει διεθνή προστασία. Λίγες ημέρες αργότερα, μεταφέρθηκαν στην Τουρκία, στο πλαίσιο κοινής επιχείρησης επιστροφής που διεξήχθη από την Ελλάδα και τον Frontex. Ακολούθως μετακόμισαν στο Ιράκ, φοβούμενοι ότι οι τουρκικές αρχές θα τους έστελναν πίσω στη Συρία. Οι αιτούντες υπέβαλαν καταγγελία ενώπιον του υπευθύνου θεμελιωδών δικαιωμάτων του Frontex, ο οποίος την απέρριψε.

Στη συνέχεια άσκησαν αγωγή αποζημίωσης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, με αίτημα την αποκατάσταση της υλικής ζημίας και τη χρηματική ικανοποίηση της ηθικής βλάβης τις οποίες ισχυρίζονται ότι υπέστησαν λόγω της φερόμενης ως παράνομης συμπεριφοράς του Frontex ζητώντας αποζημίωση για την υλική και ηθική βλάβη που φέρεται να προκλήθηκε από την παράνομη συμπεριφορά του Frontex πριν, κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά την επίμαχη επιχείρηση επιστροφής. Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την αγωγή, καθώς δεν διαπίστωσε άμεση αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς για την οποία κατηγορήθηκε ο Frontex και της προβαλλόμενης ζημίας. Διαπίστωσε ότι ο Frontex δεν είχε αρμοδιότητα να αξιολογεί το βάσιμο των αποφάσεων επιστροφής ή των αιτήσεων διεθνούς προστασίας, αρμοδιότητα η οποία ανήκει αποκλειστικά στα κράτη μέλη. Για τον λόγο αυτό, σύμφωνα με το Γενικό Δικαστήριο, ο Frontex δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος για τυχόν ζημίες που συνδέονται με την επιστροφή της οικογένειας στην Τουρκία. Στη συνέχεια, οι προσφεύοντες άσκησαν έφεση ενώπιον του ΔΕΕ.

Το ΔΕΕ υπενθύμισε τις υποχρεώσεις του Frontex βάσει του δικαίου της ΕΕ και συγκεκριμένα του κανονισμού 2016/1624, ο οποίος τον επιφορτίζει με το καθήκον να εγγυάται την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του και ιδίως την τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης. Το δικαστήριο παρέπεμψε στις [προτάσεις](#) της γενικής εισαγγελέα Carota, οι οποίες επιβεβαιώνουν ότι κοινές επιχειρήσεις επιστροφής

οι οποίες συντονίζονται από τον Frontex μπορεί να αφορούν μόνον πρόσωπα για τα οποία έχει εκδοθεί ατομική εκτελεστή απόφαση επιστροφής, η οποία πρέπει να εκδίδεται εγγράφως σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή. Ως εκ τούτου, ο Frontex υποχρεούται να εξακριβώνει ύπαρξη εκτελεστών αποφάσεων επιστροφής για όλα τα πρόσωπα τα οποία ένα κράτος μέλος προτίθεται να συμπεριλάβει σε μια κοινή επιχείρηση επιστροφής, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμόρφωση προς τον κανονισμό 2016/1624 και τα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως προς την αρχή της μη επαναπροώθησης. Η υποχρέωση αυτή ενισχύεται από την υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας. Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι η εν λόγω εξακρίβωση αφορά μόνο την ύπαρξη των αποφάσεων, δεν περιλαμβάνει την εξέταση του σκεπτικού τους και, ως εκ τούτου, δεν θίγει την αποκλειστική αρμοδιότητα που διαθέτουν τα κράτη μέλη στον τομέα αυτόν.

Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 42 παράγραφος 1 του κανονισμού 2016/1624, το κράτος μέλος υποδοχής ευθύνεται για ζημίες που προκαλούνται από μέλη των ομάδων του Frontex που δραστηριοποιούνται στο έδαφός του, δεδομένου ότι ενεργούν σύμφωνα με τις οδηγίες του. Ωστόσο, η διάταξη αυτή δεν αποκλείει, κατ' αρχήν, την ευθύνη του Frontex για τυχόν παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια μιας επιχείρησης επιστροφής. Λαμβάνοντας υπόψη τις υποχρεώσεις του Οργανισμού που αποσκοπούν στη διασφάλιση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί εκ των προτέρων το ενδεχόμενο η παράβαση των υποχρεώσεων αυτών εκ μέρους του προσωπικού του, στο πλαίσιο συγκεκριμένης επιχείρησης, να έχει συμβάλει στην προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων, κατά την πτήση επιστροφής, των προσώπων που απομακρύνονται. Ομοίως, δεδομένου ότι μέλη του προσωπικού του Frontex συμμετέχουν ή μπορούν να συμμετέχουν τα ίδια σε κοινές επιχειρήσεις επιστροφής, δεν μπορεί να αποκλειστεί εκ των προτέρων το ενδεχόμενο υπαίτιες πράξεις ή παραλείψεις τους να έχουν αιτιώδη συνάφεια με τέτοιες προσβολές θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Όσον αφορά την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της προσαπτόμενης στον Frontex συμπεριφοράς και των προβαλλόμενων ζημιών, το ΔΕΕ έκρινε ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικά σφάλματα αντιμετωπίζοντας την απόφαση των προσφευγόντων να μεταβούν στο Ερμπίλ, η οποία υπαγορεύτηκε από τον φόβο της επιστροφής τους στη Συρία, απλώς ως «επιλογή», χωρίς να αξιολογήσει αν η απόφαση αυτή ήταν λογική, υπό το πρίσμα της οικογενειακής κατάστασής τους, της ευάλωτης θέσης τους και του ενδεχόμενου κινδύνου απέλασής τους στη Συρία. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, λαμβανομένου υπόψη ότι μεταφέρθηκαν σε χώρα που παρουσιάζει συγκεκριμένο κίνδυνο επαναπροώθησης. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικό σφάλμα όταν κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ζημία δεν μπορούσε να θεωρηθεί άμεση συνέπεια της συμπεριφοράς που καταλογίζεται στον Frontex, χωρίς να εξετάσει *in concreto* κατά πόσον οι αποφάσεις των προσφευγόντων ήταν λογικές υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες. Συμπερασματικά, το ΔΕΕ έκρινε ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικό σφάλμα κατά την εκτίμηση της αιτιώδους συνάφειας και κατά την ερμηνεία των υποχρεώσεων του Frontex στο πλαίσιο των κοινών επιχειρήσεων επιστροφής και, ως εκ τούτου, ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση και παρέπεμψε εκ νέου την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο για επανεξέταση.

Η απόφαση αυτή παρείχε περαιτέρω διευκρινίσεις σχετικά με το εύρος των υποχρεώσεων του Frontex και την ενδεχόμενη ευθύνη του στο πλαίσιο κοινών επιχειρήσεων επιστροφής που διεξάγονται σε συνεργασία με τα κράτη μέλη. Η ως άνω απόφαση και η απόφαση επί της υπόθεσης [Hamoudi κατά Frontex](#) (C-136/24 P, 18 Δεκεμβρίου 2025) εκδόθηκαν σε μια περίοδο που συμπίπτει με τις προετοιμασίες για την εφαρμογή του συμφώνου για τη

μετανάστευση και το άσυλο, στο πλαίσιο του οποίου ο Frontex αναμένεται να [στηρίξει](#) τα κράτη μέλη στις νέες δραστηριότητες ελέγχου διαλογής και επιστροφής.

Συμπέρασμα

Το 2025, το ΔΕΕ εξέδωσε 20 αποφάσεις με τις οποίες ερμήνευσε διάφορες διατάξεις του ΚΕΣΑ, μεταξύ των οποίων 4 αποφάσεις που εκδόθηκαν από το τμήμα μείζονος συνθέσεως. Οι υποθέσεις αφορούσαν την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, τη διαδικασία του Δουβλίνου, τις έννοιες της ασφαλούς χώρας, την αξιολόγηση των αιτήσεων, τη θέση υπό κράτηση, τις υλικές συνθήκες υποδοχής, το περιεχόμενο της προστασίας, την αποτελεσματική προσφυγή, την προστασία των προσωπικών δεδομένων, την προσωρινή προστασία και τις επιστροφές. Σε όλα τα επιμέρους στοιχεία του ΚΕΣΑ, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την κεντρική σημασία του αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου, της αναλογικότητας κατά την εφαρμογή των μέτρων και της συμμόρφωσης προς τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέσσερις αποφάσεις που εκδόθηκαν από το Δικαστήριο σε τμήμα μείζονος συνθέσεως αφορούσαν σημαντικές πτυχές της εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ τόσο από τα κράτη μέλη όσο και από τα θεσμικά και λοιπά όργανα της ΕΕ. Το τμήμα μείζονος συνθέσεως επιβεβαίωσε ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας να υποβάλλονται σε εξέταση περί κοινωνικής ενσωμάτωσης, αλλά πρόστιμα θα πρέπει να επιβάλλονται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Διευκρίνισε περαιτέρω τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τρίτη χώρα μπορεί να χαρακτηριστεί ασφαλής χώρα καταγωγής, αποφαινόμενο ότι, όταν ο χαρακτηρισμός επιχειρείται με νομοθετική πράξη, πρέπει να υπόκειται σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο και να βασίζεται σε πηγές στις οποίες έχουν πρόσβαση τόσο ο αιτών όσο και το αρμόδιο δικαστήριο, ενώ ο χαρακτηρισμός αποκλείεται όταν συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων δεν μπορούν να θεωρηθούν ασφαλείς. Δύο πρόσθετες αποφάσεις του τμήματος μείζονος συνθέσεως σχετικά με τον Frontex αποσαφήνισαν τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες του Οργανισμού βάσει του δικαίου της ΕΕ, ιδίως όσον αφορά τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων του.

Σημαντικό μέρος της νομολογίας του 2025 αφορούσε την αξιολόγηση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας. Το δικαστήριο εξέτασε διαδικαστικά ζητήματα, όπως η παράταση των προθεσμιών εξέτασης, καθώς και ουσιαστικά ζητήματα, όπως η ερμηνεία της έννοιας της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας σε σχέση με τις βίαιες αντεκδικήσεις, το πεδίο εφαρμογής της επικουρικής προστασίας βάσει του δικαίου της ΕΕ όταν τα κράτη μέλη προβλέπουν υψηλότερα και ευνοϊκότερα πρότυπα προστασίας στο εθνικό τους δίκαιο, καθώς και οι προϋποθέσεις που διέπουν την εξαίρεση και την ανάκληση.

Το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής αποτέλεσε επίσης ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχόλησαν τη νομολογία του Δικαστηρίου. Σε διάφορους επιμέρους τομείς του ΚΕΣΑ, το Δικαστήριο ερμήνευσε τις σχετικές διατάξεις υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και εξέτασε κατά πόσον εξασφαλιζόταν αποτελεσματικός δικαστικός έλεγχος. Στο πλαίσιο αυτό διευκρινίστηκε το επίπεδο του δικαστικού ελέγχου που απαιτείται σε σχέση με τους χαρακτηρισμούς της ασφαλούς χώρας, η έκταση της πλήρους και *ex nunc* εξέτασης, η αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων να εξασφαλίζουν και να αξιολογούν αποδεικτικά στοιχεία και η διαθεσιμότητα ένδικων μέσων στο πλαίσιο της προσωρινής προστασίας και της επιστροφής.

Ορισμένες αποφάσεις του ΔΕΕ το 2025 κατέδειξαν τη συνεχιζόμενη εναρμόνιση με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ιδίως όσον αφορά τα αποδεικτικά πρότυπα σε υποθέσεις προβαλλόμενων συνοπτικών επαναπροωθήσεων, την απαίτηση εξατομικευμένης αξιολόγησης παρά τον χαρακτηρισμό μιας χώρας ως ασφαλούς, καθώς και τα κριτήρια σχετικά με τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου.

Η νομολογία σχετικά με το άσυλο που εξέδωσε το ΔΕΕ το 2025 είναι ιδιαίτερα σημαντική ενόψει της επικείμενης εφαρμογής του συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο, καθώς οι περισσότερες διατάξεις του θα τεθούν σε ισχύ τον Ιούνιο του 2026. Διευκρινίζοντας το πεδίο εφαρμογής των υποχρεώσεων των κρατών μελών βάσει του υφιστάμενου ενωσιακού κεκτημένου, το Δικαστήριο παρέιχε ερμηνευτικές κατευθύνσεις για την εφαρμογή του νέου πλαισίου.

Για να διαβάσετε περισσότερη νομολογία του ΔΕΕ, ανατρέξτε στη [βάση δεδομένων νομολογίας του ΕΥΑΑ](#).

Πηγές

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [AA, BA, CA, DA, EA, FA κατά Σουηδικής Υπηρεσίας Μετανάστευσης \(Migrationsverket, SMA\) \[Framholm\]](#), C-195/25, ECLI:EU:C:2025:904, 20 Νοεμβρίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [A.B. κατά Υπουργείου Εσωτερικών \(Ministerstvo vnitra České republiky\)](#), C-349/24, ECLI:EU:C:2025:397, 5 Ιουνίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [AF, BF κατά Υπουργείου Εσωτερικών \(Ministero dell'Interno\) \[Sidi Bouzid\]](#), C-184/24, 18 Δεκεμβρίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [A.N. κατά Υπουργείο Εσωτερικών \[Krasilina\]](#), C-753/23, ECLI:EU:C:2025:133, 27 Φεβρουαρίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [B.F. κατά Κυπριακής Δημοκρατίας \[Barouk\]](#), C-283/24, ECLI:EU:C:2025:236, 3 Απριλίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ασύλου \(Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, BFA\) κατά AN, \[Laghman\]](#), C-217/23, ECLI:EU:C:2025:218, 27 Μαρτίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [FO κατά Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου \[Al Nasiria\]](#), C-610/23, ECLI:EU:C:2025:514, 3 Ιουλίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [GB κατά Υπουργού Ασύλου και Μετανάστευσης \(de Minister van Asiel en Migratie\) \[Adrar\]](#), C-313/25 PPU, ECLI:EU:C:2025:647, 4 Σεπτεμβρίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [K.A.M. κατά Κυπριακής Δημοκρατίας](#), C-454/23, ECLI:EU:C:2025:114, 27 Φεβρουαρίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [H κατά Δανικής Υπηρεσίας Αλλοδαπών \(Udlaendigestyrelsen, DIS\) \[Tang\]](#), C-560/23, ECLI:EU:C:2025:978, 18 Δεκεμβρίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Hamoudi κατά Frontex](#), C-136/24 P, 18 Δεκεμβρίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [K. L. κατά Τμήματος μετανάστευσης που υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών της Δημοκρατίας της Λιθουανίας \[Galte\]](#), C-63/24, ECLI:EU:C:2025:292, 30 Απριλίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [LC \[Alace\] και CP \[Canpelli\] κατά τοπικής επιτροπής Ρώμης](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-758/24 και C-759/24, ECLI:EU:C:2025:260, 1 Αυγούστου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [S.A., R.J. κατά Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth, Ireland, Attorney General](#), C-97/24, ECLI:EU:C:2025:594, 1 Αυγούστου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Υφυπουργός Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \(Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid\) v X \[Zimir\]](#), C-662/23, ECLI:EU:C:2025:326, 8 Μαΐου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [T.G. κατά Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid](#), C-158/23, ECLI:EU:C:2025:52, 4 Φεβρουαρίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [VP κατά Εθνικής γενικής αστυνομικής διεύθυνσης αλλοδαπών \(Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, NDGAP\)](#), C-247/23, ECLI:EU:C:2025:172, 13 Μαρτίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [W \[Al Hoceima\], X \[Boghni\] κατά Βελγίου](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-636/23 και C-637/23, ECLI:EU:C:2025:603, 1 Αυγούστου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [WS κ.λπ. κατά Frontex](#), C-679/23 P, 18 Δεκεμβρίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [X. κατά Maahanmuuttovirasto \[Qassioun\]](#), C-790/23, ECLI:EU:C:2025:838, 30 Οκτωβρίου 2025.

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΔΔΑ], [A.P., Garçon και Nicot κατά Γαλλίας](#) (αριθ. 79885/12, 52471/13 και 52596/13, 6 Απριλίου 2017).

Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΔΔΑ], [A.R.E. κατά Ελλάδας](#), αριθ. 15783/21, 7 Ιανουαρίου 2025.

Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, [D.L. κατά Αυστρίας](#) (αριθ. 34999/16, 7 Δεκεμβρίου 2017).

Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΔΔΑ], [M.H. κ.λπ. κατά Κροατίας](#), αριθ. 15670/18 και 43115/18, ECLI:CE:ECHR:2021:1118JUD001567018, 18 Νοεμβρίου 2021.

Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΔΔΑ], [N.D. και N.T. κατά Ισπανίας](#), προσφυγές αριθ. 8675/15 και 8697/15, ECLI:CE:ECHR:2020:0213JUD000867515, 13 Φεβρουαρίου 2020.

Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, [S.H. κατά Μάλτας](#) (αριθ. 37241/21, 20 Δεκεμβρίου 2022).

Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, [X και Y κατά Ρουμανίας](#) (αριθ. 2145/16 και 20607/16, 19 Ιανουαρίου 2021).

Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα

Γενικός εισαγγελέας M. Campos Sánchez-Bordona, [Προτάσεις](#) στην υπόθεση C-195/25 [Framholm], 11 Σεπτεμβρίου 2025.

Γενική εισαγγελέας Čareta, [Προτάσεις](#) στην υπόθεση C-440/25 [Ebilum], 4 Δεκεμβρίου 2025.

Γενική εισαγγελέας Čareta, [Προτάσεις](#) στην υπόθεση C-679/23 P, 12 Ιουνίου 2025.

Γενικός εισαγγελέας de la Tour, [Προτάσεις](#) στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-758/24 [Alace] και C-759/24 [Canpelli], 10 Απριλίου 2025.

Γενικός εισαγγελέας de la Tour, [Προτάσεις](#) στην υπόθεση C-217/23 [Laghman], 5 Σεπτεμβρίου 2024.

Γενική εισαγγελέας Medina, [Προτάσεις](#) στην υπόθεση C-662/23 [Zimir], 8 Μαΐου 2025.

Γενική εισαγγελέας Medina, [Προτάσεις](#) στην υπόθεση C-97/24, 10 Απριλίου 2025.

Γενική εισαγγελέας Medina, [Προτάσεις](#) στην υπόθεση C-610/23 [Al Nasiria], 6 Φεβρουαρίου 2025.

Γενικός εισαγγελέας Norkus, [Προτάσεις](#) στην υπόθεση C-136/24 P, 10 Απριλίου 2025.

Άλλα

Αυστρία, Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο [Verwaltungsgerichtshof - VwGH], [Αιτών κατά Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ασύλου \(Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, BFA\)](#), Ra 2022/20/0289, ECLI:AT:VWGH:2025:RA2022200289.L00, 12 Μαΐου 2025.

Αυστρία, Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο [Verwaltungsgerichtshof - VwGH], [Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ασύλου \(Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, BFA\) κατά Αιτούντος](#), Ra 2025/20/0059, ECLI:AT:VWGH:2025:RA2025200059.L00, 24 Μαρτίου 2025.

Συμβούλιο της ΕΕ. (18 Δεκεμβρίου 2025). [Safe third country: Council and European Parliament agree on new EU law restricting admissibility of asylum claims](#). [Ασφαλής τρίτη χώρα: Συμφωνία Συμβουλίου και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για νέο κανονισμό που περιορίζει το παραδεκτό των αιτήσεων ασύλου].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (30 Ιουλίου 2025). [Frontex celebrates 20 years of achievements in European border management](#) [Ο Frontex γιορτάζει 20 χρόνια επιτευγμάτων στη διαχείριση των ευρωπαϊκών συνόρων].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (4 Ιουνίου 2025). [Πρόταση εκτελεστικής απόφασης του Συμβουλίου για την παράταση της προσωρινής προστασίας, όπως θεσπίστηκε με την εκτελεστική απόφαση \(ΕΕ\) 2022/382, έως τις 4 Μαρτίου 2027](#)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (16 Απριλίου 2025). [Commission proposes to frontload elements of the Pact on Migration and Asylum as well as a first EU list of safe countries of origin](#) [Η Επιτροπή προτείνει να επισπευσθούν τα στοιχεία

του Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, καθώς και ένας πρώτος ενωσιακός κατάλογος ασφαλών χωρών καταγωγής].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (16 Απριλίου 2025). [Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού \(ΕΕ\) 2024/1348 όσον αφορά την κατάρτιση καταλόγου ασφαλών χωρών καταγωγής σε επίπεδο Ένωσης.](#)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (10 Φεβρουαρίου 2026). [Άσυλο: νέοι κανόνες για ασφαλείς τρίτες χώρες και ασφαλείς χώρες καταγωγής.](#)

Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο (ΕΥΑΑ). (23 Μαΐου 2024). [Country Guidance: Afghanistan](#) [Οδηγός χώρας: Αφγανιστάν].

Frontex. (17 Δεκεμβρίου 2025). [Frontex gears up for digital transformation of Europe's border management](#) [Ο Frontex προετοιμάζεται για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της διαχείρισης των συνόρων της Ευρώπης].

Frontex. (28 Μαΐου 2024). [Frontex and the new Pact on Migration and Asylum](#) [Ο Frontex και το νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο].

Υπηρεσία Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης | Immigratie-en Naturalisatiedienst (IND). (17 Ιουνίου 2025). [Verlenging beslistermijn vervalt voor deel van de asielaanvragen](#) [Η παράταση της προθεσμίας λήψης απόφασης λήγει για μέρος των αιτήσεων ασύλου].

Ιταλία, Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο [Corte Suprema di Cassazione], [Υπουργείο Εσωτερικών \(Ministero dell'Interno\) κατά B.S.](#), RG 18427/2025, 3 Ιουλίου 2025.

Υπουργείο Ασύλου και Μετανάστευσης | Ministerie van Asiel en Migratie. (23 Σεπτεμβρίου 2025). [Arrest EU-Hof van Justitie over veilig land van herkomst](#) [Απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την ασφαλή χώρα καταγωγής].

Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR). (30 Μαΐου 2024). [Written Observations on the Reference for a Preliminary Ruling by United Nations High Commissioner for Refugees \("UNHCR"\) \(to the Court of Justice of the European Union in Case C-97/24\)](#) [Γραπτές παρατηρήσεις της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες («UNHCR») σχετικά με την αίτηση προδικαστικής απόφασης (η οποία υποβλήθηκε στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της υπόθεσης C-97/24)].